

tallennettu Henke-
Peltiin 2.8.1999
Jaana Pietilä

RISTIINA BRAHELINNA
Linnanraunioiden kunnostus
ja arkeologinen kaivaus
06.05. - 05.11.1991

Hannu Poutiainen

SISÄLTÖ		Sivu
I	Kohde	2
II	Johdanto	4
III	Historiallinen tausta	5
IV	Brahelinnan kunnostus	13
V	Arkeologiset tutkimukset Brahelinnassa	18
	Lähteet ja kirjallisuus	28
	Liite 1 Brahelinnasta mitatut tillet (1 s.)	
	Liite 2 Brahelinnasta löytyneet rautanaulat (2 s. + 8 kuvasivua)	
	Liite 3 Numeroimattomat/poistettut löydöt (2 s.)	
	Liite 4 Brahelinnan kaivauksissa löydetyt rahat (1 s.)	
	Liite 5 Diapositiivi- ja negatiiviuutteet (2 s.)	
	Liite 6 Kaivauskartat ja -piirrokset (5 s.)	

I Kohde

RISTIINA BRAHELINNA

Peruskartta 3141 06 Ristiina

Peruskoord. x 6821 02

y 3514 64

z 110-115

KUNTA: Ristiina

ALUE: Kirkonkylä

NIMI: Brahelinna

KYLÄ: Liikala

TILA: R:no 3:114

OMISTAJA: Valtio

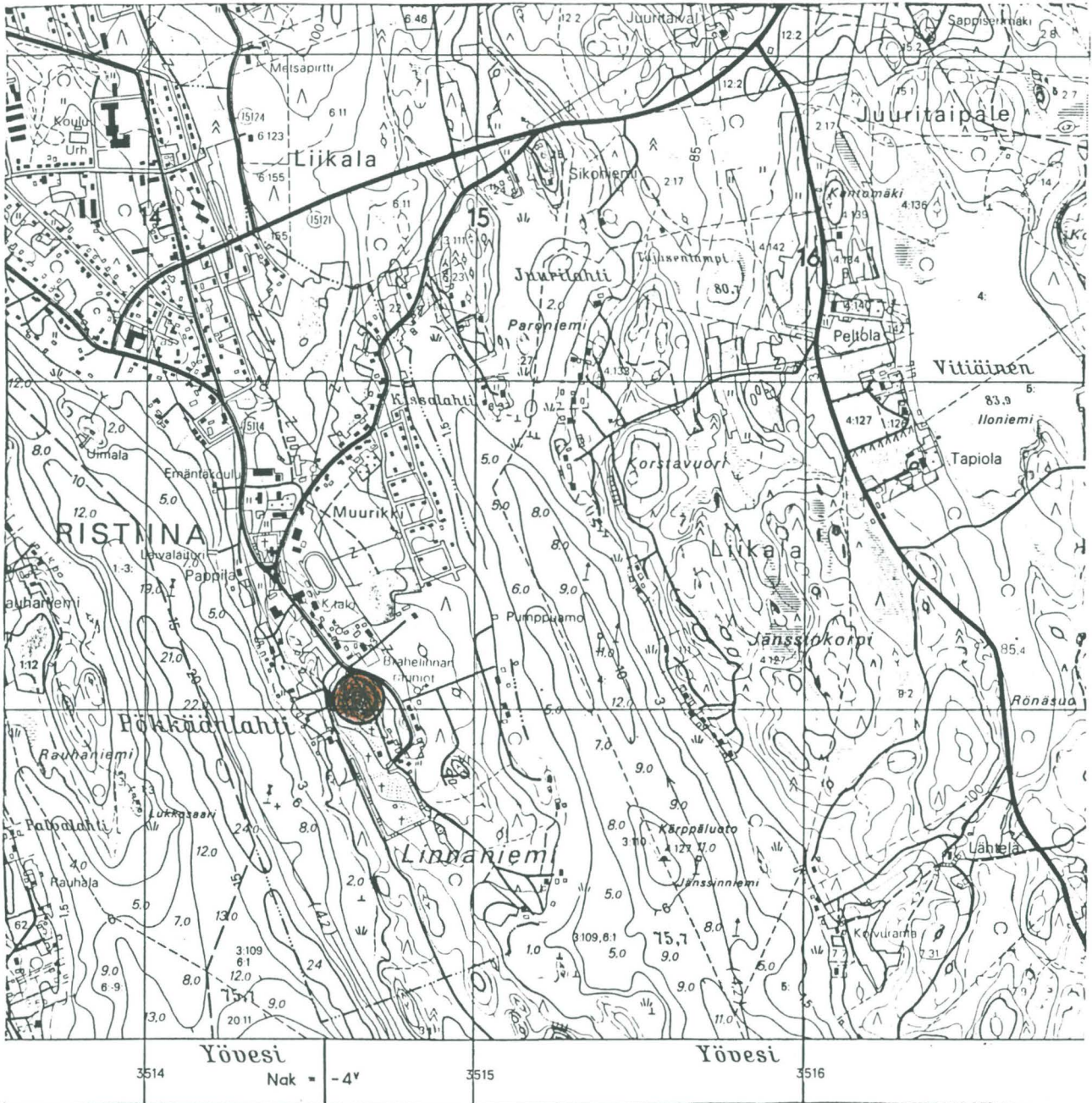
Os. Metsähallitus, Jääkärint. 10, 20500 Mikkeli

Puh. 955 - 1911

KOHDE: Linna ja linnoitus 1600-luvulta

SIJAINNIT: 100 m kaakkoon Ristiinan kirkosta.

LÖYDÖT: KM 92026, tarve-esineitä ja metallirahoja

(pk-ote 3141 06 Ristiina 1987, 1:20 000)

Ristiinan Brahelinna peruskartalla

II Johdanto

Ristiinan kirkonkylässä sijaitseva Brahelinnan kunnostus tuli esille syksyllä 1990. Museoviraston aluesuunnittelija Hannu Poutiaisen tarkastuksen yhteydessä 17. - 18.9.1990 todettiin, että kohde kaipasi pikaista kunnostusta.

Tarkastuskäynnillä tehtyjen havaintojen perusteella tultiin siihen tulokseen, että Brahelinna sopisi luonteensa puolesta varsin hyvin museoviraston työllistämiskohteeksi.

Työt Brahelinnassa aloitettiin 6.5.1991 ja ne lopetettiin 5.11.1992. Työnjohtajana toimi Arvo Lappi museoviraston Mikkelin toimipisteestä, ja työntekijöinä oli 4-6 velvoitetyöllistettyä.

Työllistämiskohteen toteuttamisen suunnitteli ja sitä valvoi aluesuunnittelija Hannu Poutiainen, joka myös johti alueella 23.7.1991 aloitettuja arkeologisia kaivauksia. Raivaukseen liittyneitä metsänhoidollisia toimenpiteitä valvoi metsäteknikko, aluesuunnittelija Heimo Pajunen museoviraston Kouvolan toimipisteestä. Museoviraston rakennushistorian osaston arkkitehti Esko Vormala ja tutkija Matti Laamanen ovat toimineet hankkeessa asiantuntijoina ja korjausten valvojina. Yleisen osaston tutkija Helena Taskinen on tehnyt kohteeseen tarkastusmatkoja.

Kunnostuksen yhteydessä Brahelinnan kupeesta kaadetut tukit kuljettiin pois Metsähallituksen Mikkelin hoitoalueen toimesta.

Ristiinan palokunta toimitti työmaalle muraustöissä välttämättä tarvitun veden, ja Ristiinan kunta antoi auliisti apuaan monissa käytännön tehtävissä. Mm. vs. kulttuurisihteeri Minna Saarelma seurasi aktiivisesti töiden edistymistä Brahelinnassa.

Ristiinan kansalaisopisto järjesti mahdollisuuden esitelmän pitämiseen kaivausten tuloksista. Ristiina-seura - puheenjohtaja Niilo Pulkkisen johdolla - ja toiminn. joht. Olli Kervinen järjestivät Gränna-talossa tunnelmallisen tilaisuuden Brahelinnan kunnostuksen ja kaivausten päätyttyä.

III Historiallinen tausta

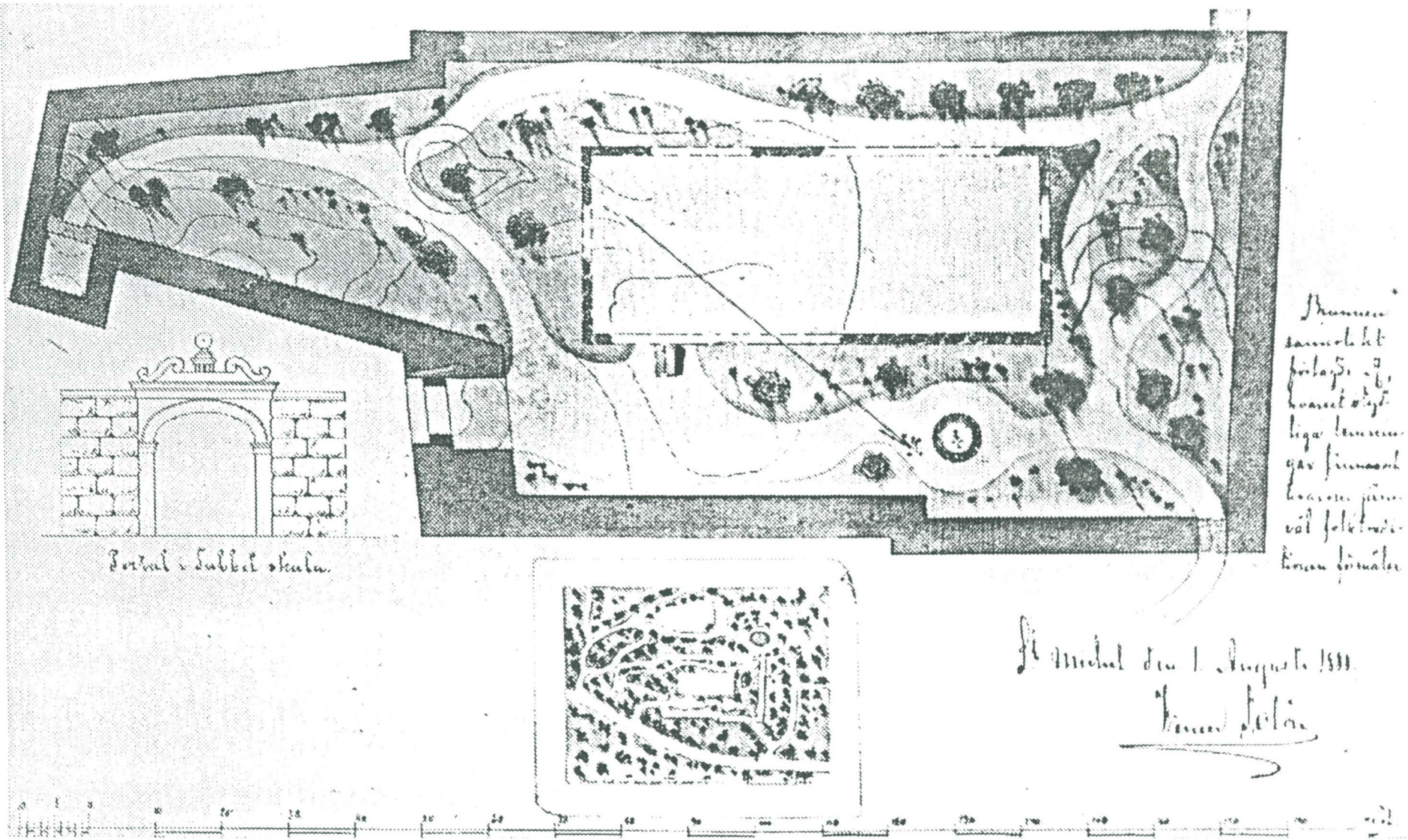
Ristiinan vanhin varustus, jota ainakin osittain on aiottu puolustustarkoituksiin on kirkonkylässä sijaitseva, 1600-luvun puolivälissä rakennettu Brahelinna. Sotilaallisen varustuksen osalta linnoitus jäi keskeneräiseksi.

Brahelinna sijaitsee noin 25 km Mikkelistä etelään, Ristiinan kirkonkylässä. Tämän hallintokeskuksena toimineen kartanolinnan rakennustyöt aloitettiin vuonna 1646, ja se valmistui asuttavaan kuntoon kymmenkunta vuotta myöhemmin (Pinomaa 1983:22; Wirilander 1989:89-91; ks. myös Paasonen 1889:132; Aspelin 1942:261; Kuosmanen & Rissanen 1975:23).

Kaksikerroksisen päärakennuksen alakerta oli tiilestä ja yläkerta puusta. Katto oli laudoitettu ja puuosat maalattu punamullalla sekä tervattu. Rakennus oli pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoinen, noin 20 m pitkä ja yhdeksän metriä leveä. Linnamaisia piirteitä kartano sai päärakennuksen ympärille pystytetystä harmaakivimuurista. Sitä rakennettiin parikymmentä vuotta, mutta täysin valmiiksi se ei koskaan tullut. Ympärysmuuri oli runsaat kolme metriä korkea, ja sen sisäsivua kiersi puinen seisontakoroke. (Aspelin 1942:261; Pinomaa 1983:22-24; Paasonen 1889:130-131; Wirilander 1989:91-92; vrt. Kuosmanen & Rissanen 1975:23)

Brahelinna oli käytössä vain lyhyehkön aikaa. Se pääsi rappeutumaan isonvihan kuluessa, ja vuonna 1739 siitä alettiin viedä tarvikkeita uutta everstinpuustellia varten (Wirilander 1989:95). Noin vuonna 1708 rakennus oli kuitenkin niin hyvässä kunnossa, että se olisi ollut vähin kustannuksin korjattavissa pahantekijöiden varmaksi pito- paikaksi (Pinomaa 1983:26). Vuonna 1802, jolloin linna lopullisesti purettiin, "----oli vielä hovirakennuksesta tiilikerros oven ja ikkunäläpien yläpuolella jälillä. Myöhemmin velvoitettiin puustellin haltija sakon uhalla valvomaan, ett'ei kukaan raunioita vahingoittaisi." (Aspelin 1942:261; Pinomaa 1983:24-25; Paasonen 1889:132; Kuosmanen & Rissanen 1975:25)

Perusteellisimmin Brahelinnan historiaa on selvittänyt Hannele Wiri-

Muutokset
 suunnitelt
 pöytä...
 kovan...
 ligan...
 945...
 kovan...
 väl...
 kovan...

St Michel den 1. Augusti 1888
 Karl J. J. J.

Brahelinnan asemapiirros 1888.
 Museovirasto / RKA.

lander vuonna 1989 ilmestyneessä teoksessa 'Ristiinan historia I'. Seuraavassa esitetään kirjasta Brahelinnaa koskevia kohtia suorina lainauksina.

"Brahen Suur-Savossa olevan läänityksen keskuspaikaksi oli jo vuonna 1643 valmistunut Pyrhölän kartanoksi kutsuttu rakennus. Se oli kuitenkin melko vaatimaton eikä soveltunut tarkoitukseensa enää Brahen läänityksen (1645) laajennuttua. Niinpä sen tilalle jo vuonna 1646 alettiinkin tehdä komeampaa, alusta alkaen Brahelinnaksi kutsuttua rakennusta. "

"Uuden kartanon paikaksi valittiin Ristiinan kirkonkylän korkein kohta, Linnanmäen harjanne, josta tuolloin oli avarat näkymät niin Saimaan Yövedelle kuin alas kyläänkin. Tarkoituksena oli tehdä paitsi asumakartano ja hallintokeskus myös mallitila ja ehkä myös jonkinlainen puolustuslinnake. Rakennusta pystyttämään hankittiin päivätöitä suorittavien paikkakuntalaisten lisäksi palkattua ammattiväkeä ja ilmeisesti eräänlaiseen työoppiin pantuja mustalaisiakin. Työt edistyivät kuitenkin hitaasti niin, että asuttavaan kuntoon Brahelinna saatiin vasta vuonna 1656 eli kymmenkunta vuotta töiden aloittamisen jälkeen."

"Päärakennuksesta tuli kaksikerroksinen 11 syltä (noin 20 m) pitkä ja 5 syltä (noin 9 m) leveä. Alakerta oli tehty tiilestä ja yläkerta puusta. Katto oli laudoitettu ja puuosat maalattu punamullalla sekä tervattu. Paikkakunnan muihin taloihin verrattuna kartano oli mahtavan suuri, siinä oli 11 huonetta, eteinen ja korkea ullakko. Sisustukseen kuului 1662 tehdyn inventoinnin mukaan mm. 9 pöytää, 14 selkänojallista tuolia, 3 sohvaa, 1 raudoitettu kaappi ja 6 sänkyä, joissa patjojen, ryijyjen ja taljojen lisäksi käytettiin lakanoitakin. Ainakin osassa huoneista oli siis jo kartanomaisempi kalustus kuin vanhassa Pyrhölässä, jossa mainitaan olleen vain pöytiä ja penkkejä."

"Rakennusta ympäröivää kivimuuria tehtiin parikymmentä vuotta, mutta täysin valmiiksi sitä ei saatu koskaan. Muu-

rarin löytäminen tuotti vaikeuksia, sitten työ epäonnistui ja jouduttiin tekemään uudelleen, rakentajista oli pulaa eikä rakennustarpeitakaan ollut aina saatavilla. Vuonna 1664 muurista kerrotaan olleen valmiina 23 sylvä (noin 41 m). Holvatus portin yläpuolella oleva 5x3 sylen (9x5 m) kokoinen kamari oli myös saatu tehtyä, samoin muurin sisäpuolella oleva seisontakoroke, mutta suurin osa eli noin 60 sylvä oli vielä tekemättä. Neljä vuotta myöhemmin (1670) muuri oli yhä keskeneräinen ja puuttuvaa osaa korvaamaan oli pantu puinen varustus. Valmiin kivirakennelman päälle oli kasattu sammalpeite, mikä teki muurista kaikkiaan 2 sylvä (noin 3.5 m) korkean. Jo 1700-luvun kartoissa varustus esitetään nykyisen muotoisena, joten umpeen se on todennäköisesti saatu rakennettua 1600-luvun ja läänityskauden loppuun mennessä."

"Sivurakennuksia Brahelinnassa oli melko paljon. Jo Pyrhölän kartanoon oli kuulunut sauna, talli, navetta, lampola, paja, riihi, kellari, kolme aittaa ja kaksi kaivoa. Suurin osa näistä Pyrhölän rakennuksista oli käytössä vielä Brahelinnankin aikana, mutta lisäksi uusia mm. vahtimestarin asunto, kolme tallia, kolme lampolaa, yksi olkilato ja seitsemän heinälatoa."

"Brahelinnan rakentaminen oli aloitettu ajankohtana, jolloin Tanskaa vastaan käyty sota oli juuri päättynyt ja 30-vuotinen sota loppuillaan. Suurin osa päärakennuksesta saatiin tehtyä rauhan aikana, mutta jo 1650-luvulla sodat puhkesivat uudelleen ja valtakunta sai viholliseksi sekä Puolan, Tanskan että Venäjän. Elettiin epävarmoja aikoja, ja vaikka Ristiina ei tuolloin ollut lähelläkään valtakunnan raja-alueita, kartanon ja koko seudunkin puolustamiseen oli kiinnitettävä huomiota. Ehkä juuri siksi Brahelinnasta päätettiin tehdä kivimuurein ympäröity linnoitus. "

"Aseistusta kuitenkin hankittiin melko vähän. Kivääreitä oli esim. vuonna 1664 vain yhden komppanian tarpeisiin. Niidenkin mahdollinen hyöty oli kyseenalainen, sillä kartanoon ei yleensä majoitettu sotilaita eikä koko paikkakun-

nalla Bomgrdin mukaan ollut ketään, joka olisi kyennyt antamaan talonpojille sotilaskoulutusta tai edes 'panemaan heitä kaiken varalta johonkin järjestykseen'. Vuonna 1664 Viipuriin saapui kaksi Brahelinnaan tarkoitettua tykkiä sekä ammuksia, mutta Bomgård päätti toimittaa tykit Ristiinnaan vasta kartanon ympärysmuurin valmistuttua. Perillä ne olivat ainakin vuonna 1670, sillä Brahelinnassa kerrottiin tuolloin olleen 2 suurta rautakanunaa, 22 muskettia, 4 hakapysyää, lippu ja rumpu. Ruutia sekä ammuksia säilytettiin myöhemmin ilmeisesti muurin kaakkoiskulmassa olevassa kellarissa, joka 1670 kuitenkin vielä oli keskeneräinen. Brahelinnan alaisena oli Mikkelin pitäjän Moisiossa sijainnut salpietaritarha ja -keittimö, mutta sen rakennukset olivat jo rempallaan eikä sillä enää ollut merkitystä ruudinvälmistyksen kannalta. Niinpä se Pietari Brahen aikana muutettiin humalaviljelmäksi."

"Maanpuolustuksen kannalta Brahelinnalla ei ollut merkitystä. Läänityksen sisäisen järjestyksen se mahdollisesti olisi pystynyt turvaamaan, mutta siihen taas ei voimakeinoja tarvittu. 'Rauhanturvaajana' Brahelinnan tärkein merkitys olikin ilmeisesti se, että kartano - Pinomaan sanojen mukaan - 'herätti ympäröstössä asuvan kansan kunnioitusta, ja muuta sillä ei varmaan tavoiteltukaan'."

"Ennen muuta Brahelinna olkin vain läänitysvouti Hans Bomgårdin virkalalo. Hän muutti sinne ilmeisesti vuonna 1657 mutta asui ajoittain myös omassa kartanossaan Mikkelin Kyyhkylässä. Yleensä Brahelinnan viljelykset olivat lampuodin eli vuokraajan hoidossa. Tässä tehtävässä oli alkuaikoina Niilo Pekanpoika, jonka kanssa Bomgård vuonna 1656 teki vuokrasopimuksen."

"(---) Lampuodin lisäksi Brahelinnassa oli muutakin tarpeellista henkilökuntaa. Ainakin 1650- ja 1660- luvulla siellä oli Pekka Antinpoika ja 1670-luvulla Pekka Särkkä niminen vahtimestari. Mahdollisesti kyseessä koko ajan oli yksi ja sama henkilö. Siellä oli myös kartanovouti, joka

johti työntekoa silloin kun lampuotia ei ollut ja joka lisäksi huolehti tavaroiden inventoinnista. Kartanovoudin apuna oli räittäri eli renkivouti talon asioita toimittamassa. Puutarhurikin oli, ja sitkeästi hän myös yritti saada istutuksia ja kasvimaata kukoistamaan. Hänen apunaan oleva renki oli talvisin yleensä tallitöissä. Kartanon yli 10 torpparia huolehtivat päivätöistä tekemällä osaltaan Brahelinnan viljelyksistä, ja kirjuri taas merkitsi työsuoritukset, kuten monet muutkin asiat, muistiin. Lisäksi oli aittanainen vastaamassa muonituksesta, päiväläinen ulkotöissä ja piikoja sisätöissä."

"Mitään merkittävää mallitilaa Brahelinnasta ei tullut. Ainakin 1660- ja 1670-luvulla siellä viljeltiin samoja kasveja kuin talonpoikaistaloissa eli kauraa, ruista, ohraa ja jonkin verran hennettä. Vain puutarhakokeilut olivat paikkakuntalaisille uutta, mutta kun nämä vuodesta toiseen epäonnistuivat, ei niistä talonpojille ollut muiksi kuin varoittaviksi esimerkeiksi. Puutarhanhoito oli kuitenkin Pietari Brahen erikoissuosiassa, joten kokeiluja jatkettiin. Brahen käskystä kartanon maille istutettiin hedelmäpuita, lähettipä hän itse Ristiinaan omenan-, kirsikan- ja porkkanansiemeniäkin. Ilmeisesti lajikkeet olivat kuitenkin väärinä, sillä ne eivät kestäneet paikkakunnan kylmiä talvia. Halla tuhosi vasta istutetut hedelmäpuut, kirsikansiemenet eivät itäneet lainkaan ja omenat, jotka sentään pääsivät taimiksi asti, joutuivat 'rottien ja hiirien' nakerreltavaksi. Vain humala menestyi joten kuten, mutta sitä olikin seudulla viljelty jo edellisten sukupolvien aikana. Puutarhan tuotto ei kattanut edes puutarhuri Niilo Pekanpojan ja tämän rengin palkkoja, mutta pyynnöistä huolimatta Brahe ei suostunut luopumaan yrityksistä. Kolme vuosikymmentä aherrettiin ja tulos oli, että 'puutarhassa ei ollut muuta kuin pelkkää piparjuurta, viinimarjoja, sekä yksi penkki kaalia', kuten tuomari Nicolaus Petrellius vuonna 1670 tarkastusta tehdessään totesi."

"Karjanhoitoakin Brahe kyllä yritti saada uusille urille. Hän käski Bomgårdin rakennuttamaan eläintarhan Brahelinnaan ja

tehdä siitä urakkasopimuksia rahvaan kanssa. Aidakset tarhan ympärille tuli kuljettaa paikalle talvella 'niin että ne ensimmäisenä kevätpäivänä voidaan pystyttää ja mieluiten sellaiseen paikkaan, missä maa on kunnollista'. Bomgårdin tuli myös lähettää joku luotettava mies ostamaan 20 poroa ja hankkia jostain lappalainen vahtimaan niitä kesään saakka, jolloin ne voitaisiin laskea tarhaan. Poroja ei Risriinaan ilmeisesti kuitenkaan tullut, sillä suunnitelman jälkeen niistä ei mainita enää mitään. Hevosia Brahe sitä vastoin lähetytti kartanoon, ja muuta karjaa siellä oli kuten muissakin taloissa."

"Brahelinnassa käytettiin hyväksi jo alkeellista teollistakin toimintaa. Tähän saakka viljaa oli ollu tapana jauhaa käsikivillä, mutta nyt kreivin käskystä kartanoon hankittiin vesivoimalla toimiva mylly. Sitä tekemään saatiin kaksi Kajaanin linnan rakennusmestaria, ja se valmistui kesällä 1644. Mikkelin emäseurakunnassa vastaavanlaisia oli ollut jo aikaisemmin, mutta Ristiinan alueella tällaista oikeaa myllyä ei ennen oltu nähty. Se sijaitsi Haikolan Kaitakoskessa ja oli varustettu yhdellä rännillä, kahdella vesipyörällä ja kahdella kiviparilla. Myllyä käytettiin etupäässä veroviljojen jauhamiseen."

"Kartanon mailla valmistettiin myös tiiliä. Tällaista toimintaa oli ainakin 1650-luvulta lähtien. Brahelinnan pääraakennus oli tuolloin valmisteilla, joten tiilet todennäköisesti käytettiin kartanon omiin tarpeisiin. Ilmeisesti niitä tarvittiin vielä rakennusten valmistuttuakin, sillä vuonna 1661 Brahelinnassa kerrotaan valmistetun 600 tiiltä, ja vuoden 1662 investointiluettelon mukaan niitä oli varastossa 'muutamia tuhansia'."

"Asuttavassa kunnossa Brahelinna oli 1700-luvun alkuun asti. Isonvihan aikana se pääsi rappeutumaan ja 1739 siitä alettiin ottaa tarvikkeita uutta everstinpuustellia varten. Lopullisesti vanha Brahelinna purettiin vuonna 1802 niin että nykyään siitä on jäljellä enää osa kivijalasta ja päärakennuksen ympärillä ollut kivimuuri."

"Kaiken kaikkiaan läänityskauden aikaisen Brahelinnan merkitys jäi melko vähäiseksi. Sen tärkeimpänä tehtävänä oli ollut kreivi Pietari Brahen savolaisläänityksen hallintokeskus. Sijaintinsa, kokonsa ja rakenteensa takia se erottui seudun muista taloista ja herätti kunnioitusta, mutta puolustuslinnaksi se oli kuitenkin liian heikko ja kunnollista mallitilaakaan siitä ei tullut. Uutuuksia sentään kehitettiin, ja vaikka ne eivät aina onnistuneet ja vaikka kaikkea ei edes voitu soveltaa talonpoikien tiloille, huomiota ne varmasti herättivät. Ne toivat tietoa ja antoivat vihjeitä, joita myöhemmin voitiin käyttää hyväksi."

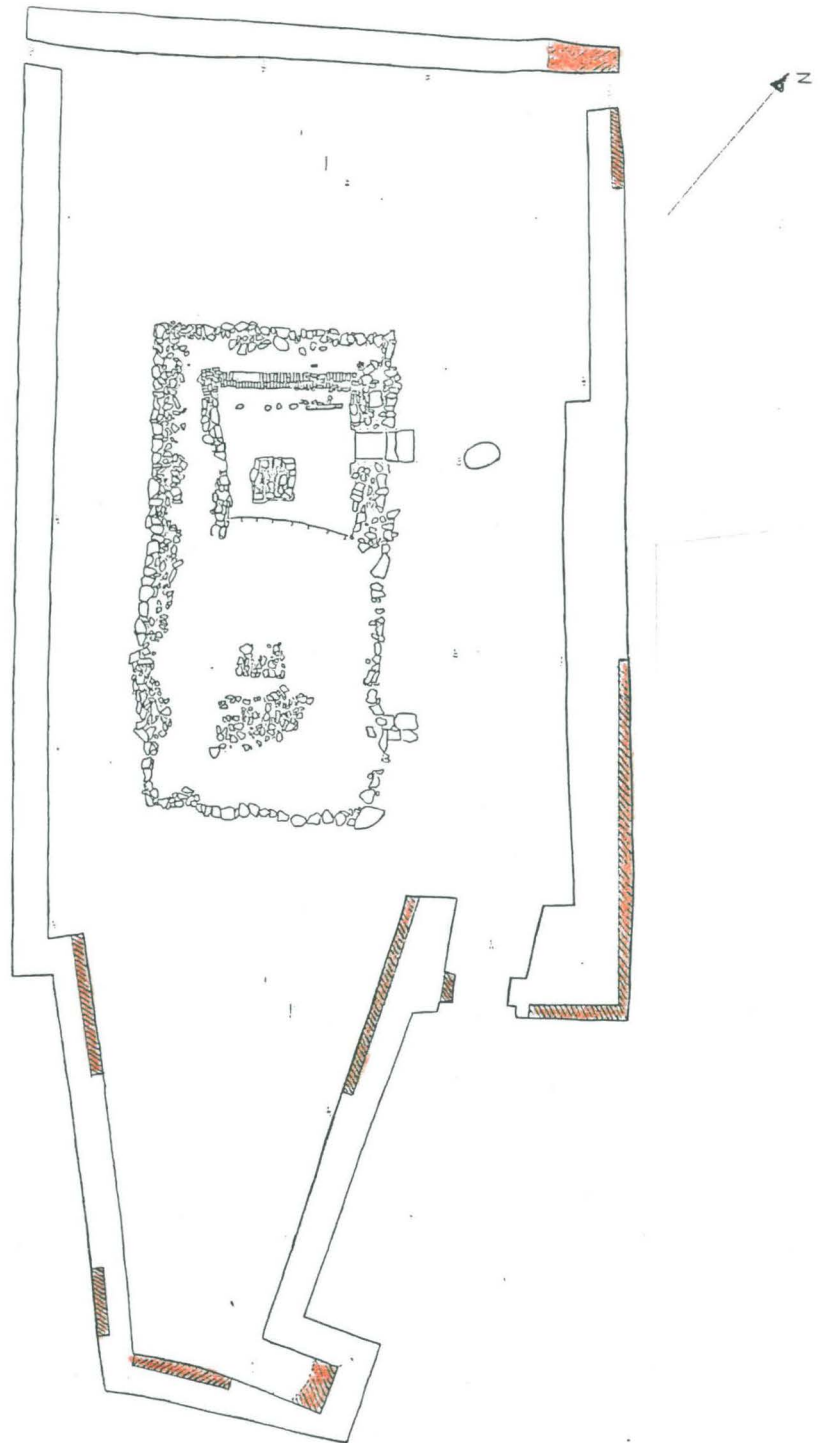
IV Brahelinnan kunnostus

1800-luvulta lähtien on Brahelinnan muureja kunnostettu muinaistieteellisen toimikunnan (sittemmin museovirasto) ja ristiinalaisten toimesta useaan otteeseen (ks. esim. Pinomaa 1983:24). Erityisen kestäväään kuntoon niitä ei 1800-luvun puolella liene saatu. Tämän voi päätellä Julius Paasosen (1889:130-131; ks. myös Aspelin 1942:260-261) kihlakuntakertomuksesta: "Pohjoisseinä on suoraa, matalaa ja hajonnutta, eteläseinä samaten. Itäseinä on niinikään matalaa ja hajonnutta---." "Raunioitten ympäristössä ja sisustassa, vieläpä itse muureillakin kasvaa naavettuneita koivuja ja huokuvia honkia."

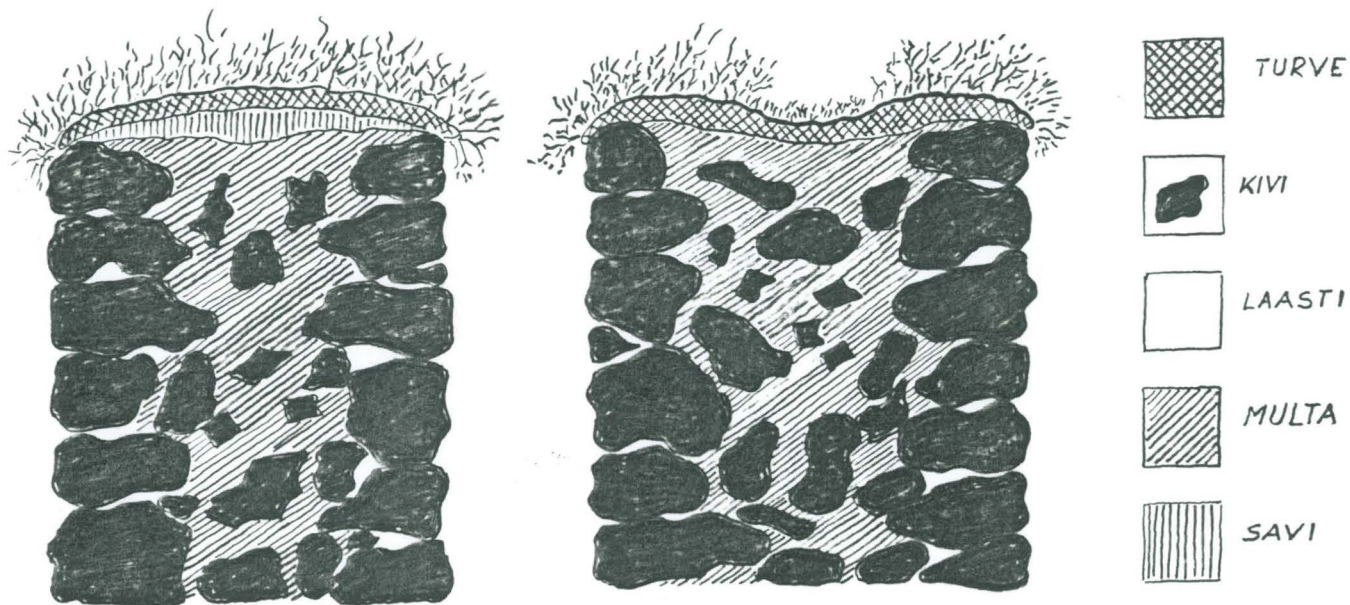
Sortuneita muurin kohtia on korjattu myös aivan viime vuosina (tutkija Matti Laamasen suull. tied. 20.9.1990). Syksyllä 1990 Brahelinaan tehdyn tarkastusmatkan yhteydessä sain kuitenkin todeta, että rauniot olivat sinänsä idyllisessä, mutta muinaisjäännöksen säilymisen kannalta hieman murheellisessa asussa. Hyvässä kunnossa olivat ainoastaan ne muurin osat, joita oli hoidettu 1970/80-lukujen taitteessa.

Muurien laella kasvoi kymmenittäin marjapensaita, pihlajia ja muita nuoria lehtipuita. Harmaakivimuurien kyljessä huojui suuria mäntyjä ja koivuja. Puiden juurien ja jäätymisen rapauttavan toiminnan tuloksena ympärysmuurissa oli kaksi pahaa sortumaa ja useita pullistumia. Lisäksi hallintorakennuksen kiviperustus oli lähes tyystin kasvillisuuden peitossa. (Poutiainen 1990) Tarkastuksen aikana tehtyjen havaintojen perusteella oli selvää, että muurit säilyäkseen vaativat pikaista ja aiempaa perusteellisempaa kunnostusta.

Kohteen hoito aloitettiin poistamalla ympärysmuurin päällä kasvanut vesaikko, mikä oli harmaakivimuurien korjaamiselle välttämätön toimenpide. Myöhemmin kaadettiin muurirakenteita vaurioittaneet tukkipuut (4 koivua) ja muurien sisäpuolelta yksi mänty ja koivu sekä näiden ohella joitakin lahoja puita. Lisäksi harvennettiin Brahelinnan raunioiden ympärillä kasvanut sangen tiheä pienpuusto, joka esti näkyvyyden Pökkäänlahdelle.

Vuonna 1991 kunnostetut
osat muurista

Muuri kunnostettuna ja ennen kunnostamista (piirros A. Lappi)

Suurin osa vesoista ja hakkuutähteistä kuljetettiin kuorma-autolla kaatopaikalle. Tukkirungot kuljetettiin tuotantolaitokselle. Loput risut, oksat ja roskat poltettiin paikan päällä.

Muurien kunnostukseen ryhdyttiin korjaamalla molemmat sortumat, mikä edellytti kiveyksen osittaista purkamista ehjään muurirakenteeseen saakka.

Lounaispuoleisen muurin sisäsivun sortuma korjattiin kokonaan, kaikkiaan 5,5 metrin matkalta. Toisen sortuman kohdalta - koillispuoleisen muurin ulkosivu - korjattiin muuri kokonaan 4 metrin pituudelta. Muureissa olevia pullistumia, joita oli viisi, korjattiin yhteensä 23,5 metrin matkalta. Pohjoiskulmassa olevan sivuportin lounaiskoillinen- suuntaisen muurin päätyä korjattiin 3 metrin pituudelta; männynjuuret olivat aiheuttaneet muurin rikkoutumisen. Kaakkoispuoleisen muurin sisäsivua korjattiin 8 metriä aikaisempina vuosina tehdyn epämääräisen muurauksen takia. Myös pääsisäänkäynnin portinpieliä kunnostettiin.

Näiden ohella kunnostettiin ympärysmuurin kaakkoiskulmassa oleva, osittain säilynyt, mutta pahoin rappeutunut harmaakiviholvi. Kivien välit puhdistettiin juurista ja mullasta ja aikojen kuluessa pois rappiseen laastin tilalle levitettiin uusi muurilaasti. Muurauksen yhteydessä holvin päälle laitettiin pikeä sisältävä tarramuovi, joka katettiin 10 cm vahvalla savikerroksella. Tämän jälkeen holvin katto peitettiin turpeella.

Muut ympärysmuurin osat kunnostettiin periaatteessa samalla tavalla kuin harmaakiviholvi, mutta kiveyksen lakiosa katettiin ainoastaan savella ja turpeella. Saveus estää veden pääsy muurirakenteen sisäosiin ja vähentää vesaikon juurtumista muurin harjalle. Turve puolestaan pitää saven kosteana, minkä ansiosta se säilyy tiiviinä ja hyvin paikallaan.

Ympärysmuurin sortumia ja pullistumia paikattiin em. tavalla yhteensä 45 m.

Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi muurin ulko- ja sisäsivut tarkastettiin kauttaaltaan. Pudonneet ja irrallaan olleet kiilakivet

muurattiin paikoilleen, missä käytettiin hyväksi työnjohtaja Lapin kehittämää menetelmää; laasti "ammuttiin" kiilakivien koloihin rasvapuristimella, josta oli poistettu suukappale.

Muurien kunnostukseen kului sementtiä 2040 kg, muuraushiekkaa 9 kuutiota, savea 20 kuutiometriä ja vettä 5100 litraa.

Muurien korjauksen yhteydessä puhdistettiin molemmat kaivot. Muurien ulkopuolella olevan kaivon ympärille tehtiin suojakaide.

Työntekijöitä varten rakennettiin käymälä, johon käytettiin sahatavaraa: 50x100 20 m, 22x95 36 m, 18x120 130 m ja kattohuopaa 3 m.

Arkeologisesta kaivauksesta kertynyt maa-aines siirrettiin pääportin kohdalle tien toiselle puolen, missä se tasoitettiin. Maa-aineksen päälle ajettiin sorakerros (18 kuutiometriä); näin saatiin tien kupeeseen levennys, jota voidaan käyttää pysäköintipaikkana.

Kaivauksen päätyttyä kaivausalue peitettiin sorakerroksella. Muurien sisäpuolelle tehtiin vuodelta 1888 peräisin oleva karttapiirustuksen mukaiset polut, jotka hiekoitettiin. Kaivauksen ja polkujen hiekoitukseen käytettiin soraa yhteensä 18 kuutiometriä.

Mahdolliset jatkotoimenpiteet:

Alueella olisi suoritettava vesakon raivaus kerran vuodessa. Samoin muurien päältä ja muurien sisäpuoliselta piha-alueelta olisi leikatava ruoho vuosittain. Dunckerin muistomerkillä osoittava viitta olisi aiheellista siirtää soveliampaan paikkaan. Opastaulun uusiminen olisi myös tarpeellista. Pääportin edusta voitaisiin rauhoittaa (jonkinlaiset esteet tien laitaan), että alueelle ei pääsisi autoilla.

V Arkeologiset tutkimukset Brahelinnassa

Ensimmäinen Brahelinnan rakennushistoriaa selviteltyt arkeologi oli J.R. Aspelin (1942:260-261), joka jo vuonna 1887 julkaisi kohteesta lyhyen artikkelin. Tätä ennen linnan vaiheita oli selviteltyt opettaja Heikki Laitinen, johon niin Aspelin kuin Julius Paasonenkin (1891:129-132) viittaavat. Arkeologisia kaivauksia ei paikalla kuitenkaan ennen vuotta 1991 liene tehty.

Vuoden 1991 kenttätutkimukset keskitettiin ympärismuurin sisäpuolella sijainneen rakennuksen paikalle. Kaivausalue kattoi harmaakiviperustuksen rajaaman alueen ja osan ympäristöä.

Kaivauksen toteutus

Kaivaus aloitettiin raivaamalla vesaikko, minkä jälkeen kohdetta tutkittiin maanäytekairalla. Ennen varsinaisen kaivauksen aloittamista alueesta piirrettiin pintavaaituskartta (kp 113.99 m mpy, vaaituskojeen lukema 104).

Kairauksista saatujen havaintojen perusteella kaivettiin sitten kolme koekaistaa, kukin metrin levyisiä, jotka olivat kohtisuorassa toisiinsa nähden. Niistä ilmeni, että kulttuurikerrokset olivat suurimmassa osassa kaivausaluetta varsin ohuita eikä rakenteita sen paremmin kuin löytöjäkään ollut odotettavissa kovin runsaasti. Joitakin viitteitä esineistöstä ja rakenteista sentään saatiin, minkä takia rakennuksen paikalla päätettiin tehdä kattava tasokaivaus; esim. luode-kaakko -suuntaisen koekaistan luoteispäässä tuli näkyviin joitakin tiiliä, jotka vaikuttivat tiililimitykseltä..

Koekaistojen seinämistä havaittiin saveuksen ja moreenin välissä suhteellisen selvä palokerros. Se viittaa siihen, että alue on kulloitettu ennen rakennustöiden aloittamista.

Alueelle avattiin suorakaiteen muotoinen kaivausalue, joka oli kooltaan 12x25 m. Kaivausalue sijoitettiin siten, että se kattoi rakennuksen perustukset kokonaan ja osan niiden ympäristöä. Turve pois-

tettiin lapiolla, minkä jälkeen alue käytiin läpi metallinilmaismella. Jatkossakin jouduttiin käyttämään paljon lapiota, koska rakennuksen rakentamisen yhteydessä paikalle oli levitetty tasoitesavea, jonka kaivaminen lastalla ei ollut mielekäästä.

Löydöt otettiin talteen noin 10 cm kerroksissa ja ruudun (2x2 m) tarkkuudella. Kerroksia oli enimmillään kuusi (niissä kohtia, joissa kulttuurikerros oli vahvin).

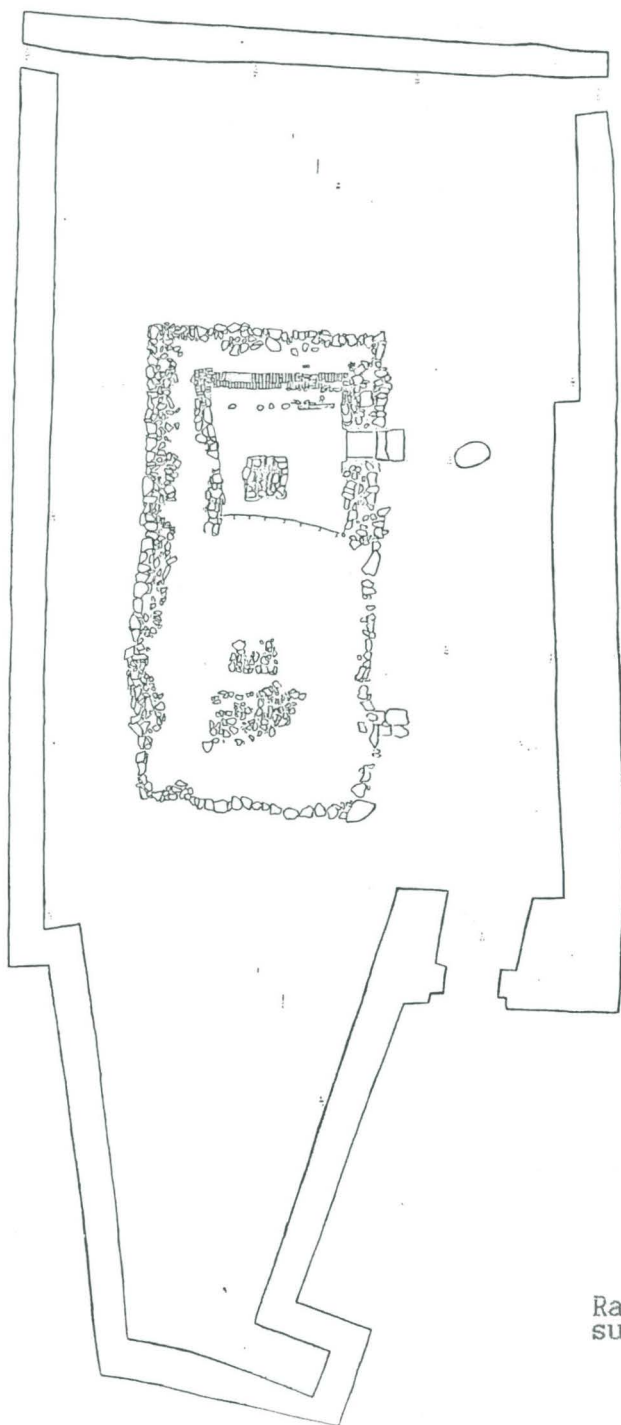
Rakenteista piirrettiin kaksi tasokarttaa; ensimmäinen siinä vaiheessa, kun ensimmäiset selvästi rakenteelliset yksityiskohdat olivat näkyvissä ja toinen siinä vaiheessa, kun kaikki rakenteet oli kaivettu esille. Rakenteista piirrettiin lisäksi leikkauskartta. Kaksi vm. karttaa piirsi Heikki Ahtiainen (museovirasto, Olavinlinna).

Tasokartasta nro 2 voidaan havaita, että selvä saveus kattaa rakennuksen peruskiveyksen sisäpuolista aluetta; savea oli paikoin myös peruskiveyksen kohdalla, ja muutamat alimmista kivistä oli selvästi "juntattu" saveen niin, että ne pysyivät hyvin paikallaan. Ihmisen tekemää kiveystä oli todettavissa myös peruskiveyksen ulkopuolella; kiveyksellä oli nähtävästi pyritty toisaalta tasaamaan alueen epätasaisuuksia ja toisaalta yritetty saada piha-alue pysymään suhteellisen kuivana kuivana (tarkoitus lienee ollut johtaa sade- ja valumavedet kiveyksen läpi kallionkoloihin).

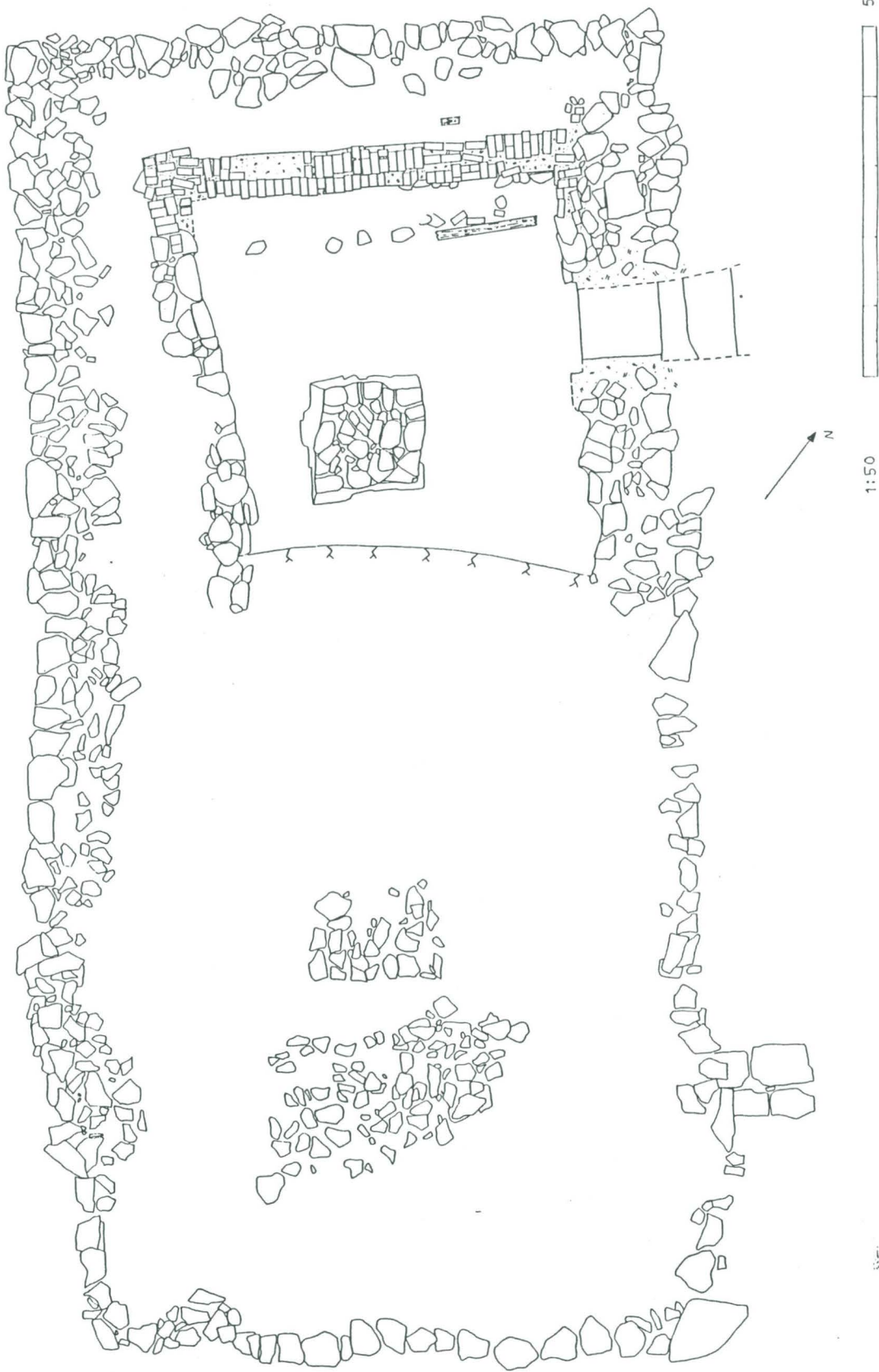
Rakennuksen luoteispäässä oli huomattavan paljon tiiliä, suurin osa rikkoutuneita ja tiukassa savessa kiinni. Ne olivat ilmeisesti paikallaan purkutyön jäljiltä.

Tulokset

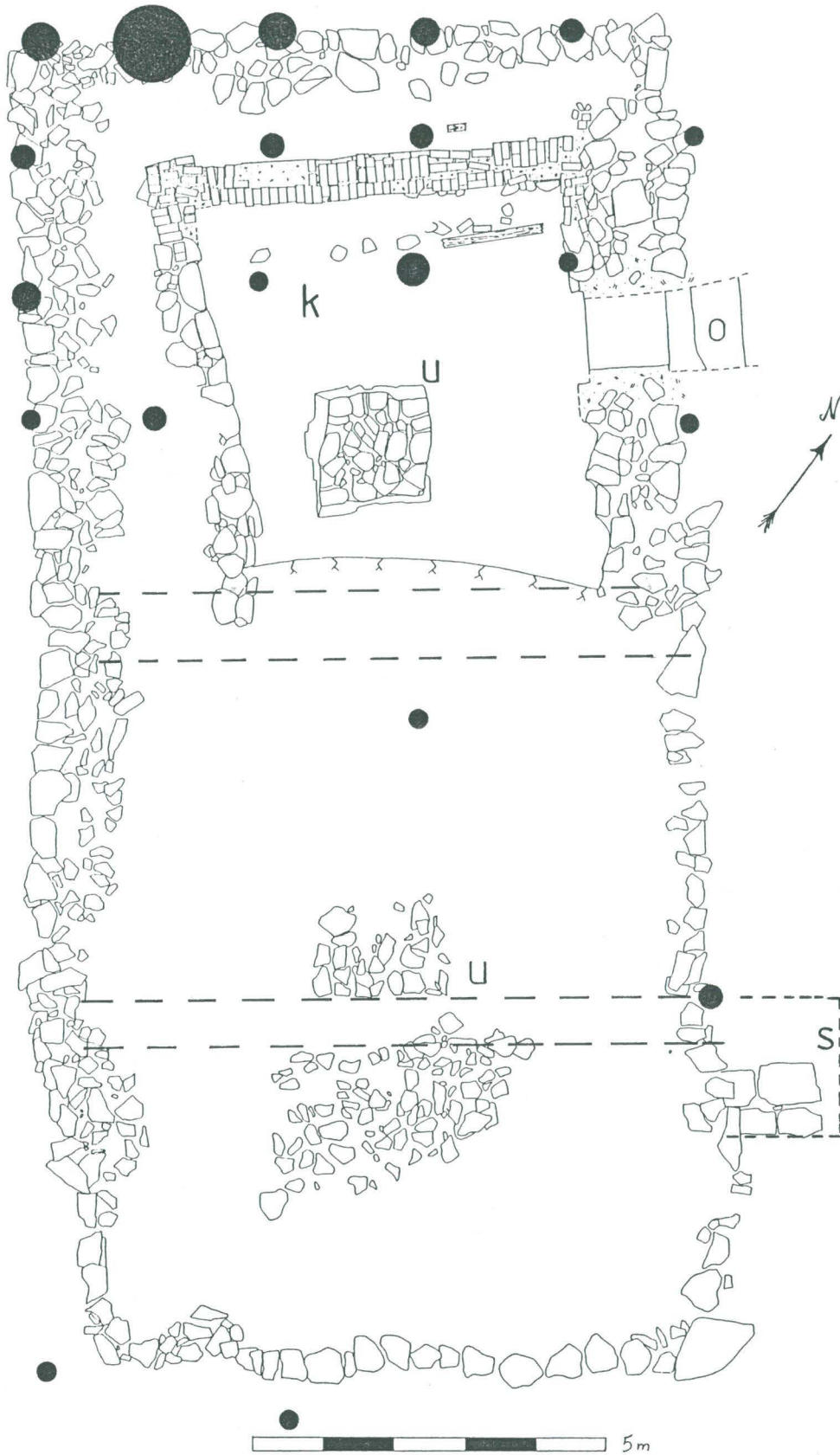
Kiinnostavin kaivauksessa paljastunut rakenne on kellari, joka löytyi rakennuksen luoteispäästä. Se on kooltaan noin 6 x 7 m. Lounais- ja koillispuolen seinät on tehty harmaakivestä, luoteissivu tiilestä ja kaakkoisella seinustalla on hyödynnetty pystysuoraa kallioseinämää. Koillispuolen seinä liittyy rakennuksen ulkoseinään ollen pak-suudeltaan noin puolitoista metriä. Kiinnostava yksityiskohta on, n, että kellarin lounaisen ja luoteisen seinän sekä rakennuksen peruskiveyksen väliin jää noin metrin levyinen tila - lie-

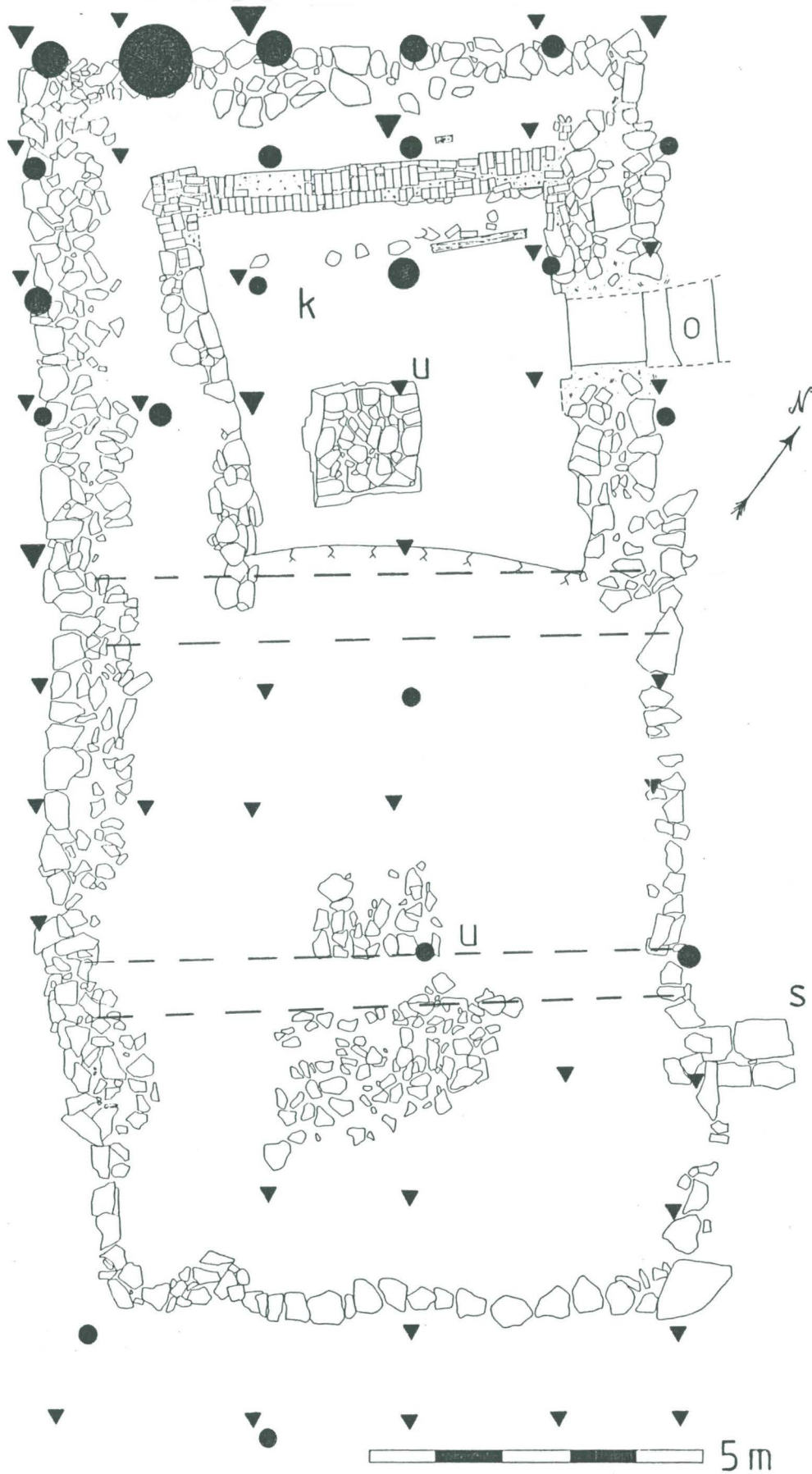
Rakennuksen jäännökset
suhteessa ympäröivään mureen

Brahelinnan hallintorakennuksen jäännökset esille kaivettuina

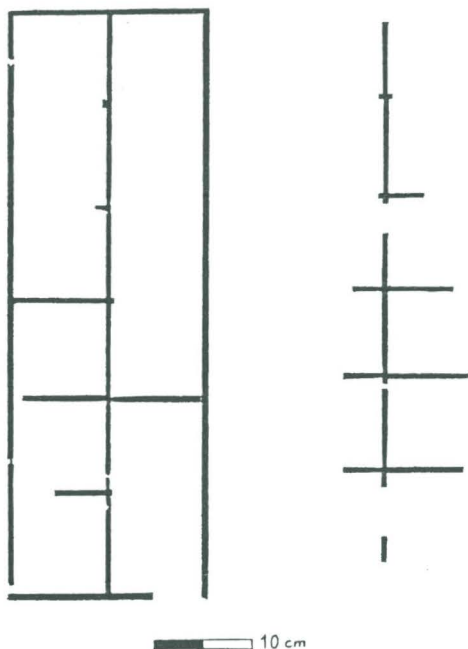

Brahelinnan hallintorakennuksen jäännökset esille kaivettuina
 k = kellari u = uunirakenne o = kellarin oviaukko
 s = pääsisäänkäynti ja kuistin todennäköinen sijainti
 katkoviivoitus pitkällä viivoilla = mahdollinen seinälinja
 mustat ympyrät = ikkunalasin suhteellinen jakautuminen

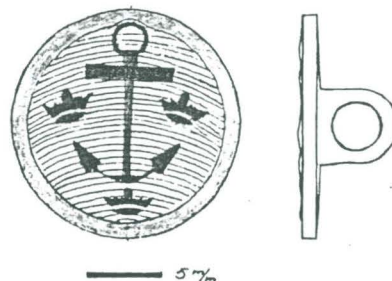

Brahelinnan hallintorakennuksen jäännökset esille kaivettuina
 k = kellari   u = uunirakenne   o = kellarin oviaukko
 s = pääsisäänkäynti ja kuistin todennäköinen sijainti
 katkoviivoitus pitkillä viivoilla = mahdollinen seinälinja
 mustat ympyrät = ikkunalasin suhteellinen jakautuminen
 mustat kolmiot = rautanaulojen suhteellinen jakautuminen
 kaivausalueella

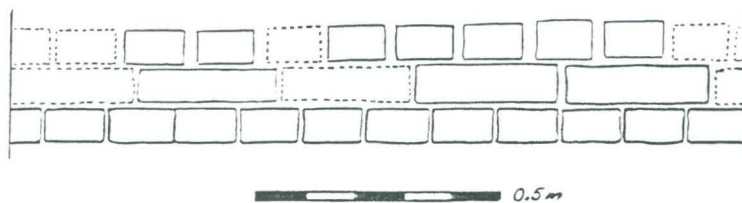

Lyijynauhaa lyijy-
puiteikkunoista

Messinkinappi

Kellarin luoteisseinän tiililimitystä

kiveyksen väliin jää noin metrin levyinen tila - lieneekö se aikoinaan ollut maalla täytetty?

Harmaakiviseinät on perustettu moreenin päälle, mutta tiiliseinä sen sijaan viettävälle kalliopohjalle. Tiilet on saatu pysymään paikoillaan laittamalla niiden ja kallion väliin muutamia lituskaisia kiviä ja käyttämällä runsaasti laastia.

Käynti kellariin on järjestetty päärakennuksen ulkopuolelta, koillissivulta. Kellariin johtava oviaukko on leveydeltään noin 1.3 m, ja ensimmäinen porraskäytävä on rakennuksen seinälinjan ulkopuolella. Kaikkiaan porraskäytäviä on kolme, joista alin koostuu tasaisesta laakakivistä.

Kellarin rakentaminen on aloitettu poistamalla moreeni peruskallioon saakka, jolloin kellaritilaan on saatu riittävästi korkeutta. Tämän jälkeen kallion päälle on tehty harmaakivestä uusin perustus, jonka pohjan muoto on neliskulmainen; halkaisijaltaan se on noin 1.8 m (lämmityslaitteiden historiasta ja kehityksestä ks. esim. Heinämies 1989:77-109). Seuraavassa vaiheessa viettävä, matalimmalla tasolla oleva peruskallio on peitetty melko epätasaisella kiveyksellä. Sen tarkoituksena on nähtävästi ollut toimia lattiana ja johtaa valumavesiä viereiseen kaivoon.

Kiveysten ja tiilien perusteella vaikuttaa siltä, että rakennuksessa on ollut kaksi poikittaista väliseinää. Toinen näyttäisi noudattavan jotakuinkin kellarin kaakkoista seinälinjaa, toinen olisi ollut kuutisen metriä em. väliseinän kaakkoispuolella. Tämä toinen, viimeksi mainittu väliseinä, näyttäisi kulkeneen selvän kiveyksen poikki - kiveys voidaan tulkita lieden säilyneeksi alaosaksi; mikäli tulkinta pitää paikkansa, olisi paikalla ollut samaan savuhormiin yhdistettyinä kaksi uunia väliseinän vastakkaisilla seinustoilla.

Historialähteissä mainitaan rakennuksen olleen 11 sylvä (19.6 m) pitkän ja viisi sylvä (8.9 m) leveän. Kaivauksen perusteella rakennus on ollut - peruskiveyksen ulkoreunoista mitaten - kooltaan 9.7 x 19.4 m; sisäreunoista mitaten sen koko on noin 7.0 - 8.3 x 18.3 m. Kellari on kaivauksen perusteella noin 6 x 7 m kokoinen (42 neliömetriä). Edellä esitetyn perusteella Brahelinnan yhden kerroksen huone-

pinta-alaksi saadaan enintään 188 ja vähintään 148 neliometriä; historialähteiden perusteella arvioiden se olisi ollut noin 174 neliometriä.

Historialähteiden mukaan Brahelinnassa oli kaksi kerrosta ja yhteensä yksit^oyistä huonetta. Tarkastellaanpa huoneiden lukumäärää edellä esitetyn "väliseinäteorian" valossa; kun kolme huonetilaa (vrt, kaksi poikittaista väliseinää) jaetaan pitkittäisillä väliseinillä kahteen osaan, kerrosta kohti saadaan kuusi huonetta ja kahteen kerrokseen yhteensä kaksitoista huonetta. Tästä ja asiakirjojen tiedoista päätellen on Brahelinnassa ollut yksi huone - joko ylä- tai alakerrassa -, jota ei ole jaettu pitkittäisellä väliseinällä. Mikäli em. "uuni- ja savuhormiteoria" pitää paikkansa, tämä muita suurempi huone olisi ollut rakennuksen luoteispäädyssä, mahdollisesti alakerrassa. Mainittakoon, että rakennuksen luoteisosan alueelta löytyi ikkunalasiasia selvästi enemmän kuin muualta.

Pääsisäänkäynti näyttää olleen kaakkoisen seinälinja puolella, lähellä rakennuksen kaakkoiskulmaa; tässä on epäilemättä ollut se kuisti, josta asiakirjalähteissä mainitaan. Paikka onkin mitä sopivin pääsisäänkäynnille, kun se on lähellä pääporttia.

Pieninä rakenteellisina yksityiskohtina tulkoon vielä mainituksi, että rakennuksen luoteisen harmaakiviperustuksen tieltä oli jouduttu louhimaan pikku ala peruskalliota. Toinen rakenteellinen detalji on, että tasoitesaveuksesta huolimatta rakennuksen lounainen seinälinja (peruskiveys) on koko matkalta selvästi kaakkoista seinälinjaa (peruskiveys) alempana; näin on myös sen maanpinnanosan, joka on ollut rakennuksen lounaispuoleisen lattiataason alapuolella - lieneekö tässä ollut tarkoitus saada ilma vaihtumaan lattialankkujen alla?

Linnan käyttöaikaisia artefakteja kaivausalueella oli varsin vähän. Lukumääräisesti eniten oli ikkunalasin sirpaleita ja rautanauloja. Lasi on väriltään vihertävää ja yhdestä kahteen millimetriin paksua. Lasia löytyi eniten päärakennuksen läntisestä tai luoteisesta kulmauksesta, joten lienevätkö useimmat ja/tai suurimmat ikkunat olleet siinä osassa rakennusta? Toisin kuin ikkunalasi, naulat ovat selvästi tasaisemmin jakaantuneet kaivausalueelle, joten lasin levintä ei johdu ainakaan kaivausteknisistä seikoista.

Lasin ohella ikkunoihin liittyvää tietoa saatiin lyijynauhasta (KM 92026:4, 7), joka on peräisin puretuista lyijypuiteikkunoista. Suurin osa lyijynauhasta oli kääritty 'rullalle', nähtävästi pois vietäväksi, mutta unohdettu paikalle. Yhdessä lyijynauhan katkelmassa havaittiin olevan jäljellä pala ikkunalasia. Talteen saatu lyijynauha on kahdesta eri ikkunasta. Lyijynauhan perusteella on mahdollista päätellä yksittäisen ruutujen ja ikkunoiden koko ja muoto. Suorakulmaisten ruutujen leveys on ollut 8.9 - 9.2 mm ja pituus noin 10.4 - 12.0 mm. Suorakulmaisten lisäksi Brahelinnassa on ilmeisesti ollut myös 'vinoruutuja'. Ikkunoiden vähimmäiskooksi saatiin 57.1 - 52.7 cm x 22.6 cm. Ruutuja yhdessä ikkunassa on tämän tutkimuksen valossa ollut 12 kappaletta. Lyijynauhojen ja ruutujen tukena ikkunoiden keskellä näyttää olleen tuulirauta. Ikkuna-aukkojen maksimikoosta ja sijoittelusta ei aineiston perusteella ole mahdollista sanoa mitään. (Lasi-ikkunoiden historiasta, lyijypuiteikkunoista ja kehityksestä ks. Kaila 1987:115-150)

Kuten aiemmin mainitsin, löydettiin päärakennuksen alueella suorite- tussa arkeologisessa kaivauksessa varsin vähän käyttöesineitä. Sen sijaan alueelta saatiin talteen joukko metallirahoja, tosin niistä vain kaksi ajoittuu Brahelinnan varsinaiselle käyttöjaksolle. Muut ovat selvästi myöhäisemmältä ajalta, 1800-luvun lopulta ja 1900-luvulta. (Rahat on luetteloitu Kansallismuseon rahakammion kokoelmiin) Huomattava osa kolikoista löytyi muurien ulkopuolella sijaitsevasta jääkaivosta eli -kellarista, jota on nähtävästi käytetty toivomuslähteenä. Varhaisin toivoja näyttää liikuskelleen alueella 1940-luvulla, mutta jääkellarin käyttö toivomuslähteenä näyttää tulleen suosituksi vasta 1960-luvulla.

Brahelinnan luuaineisto koostuu eläinten, valtaosaksi nimenomaan nisäkkäiden luista. Materiaali on liian suppea kvantitatiiviseen tutkimukseen, mutta kotieläimistä ovat ravinnoksi kelvanneet ainakin nauta, sika ja lammas/vuohi. Särpimeksi on syöty lintua ja kalaa.

Mikkelissä 31.12.1992

Hannu Poutiainen

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Aspelin, J. R. 1942: Brahelinna. - Opuscula Aspeliniana 2:260-261
- Heinäemies, K. 1989: Tulisijat. - Heikkinen, M. et al., Talo kautta aikojen, Kiinteän sisustuksen historia, s. 77-109.
- Kaila, P. 1987: Lautaluukusta lämpölasiin. - Kaila, P. et al., Talo kautta aikojen, Julkisivujen historia, s. 115-150.
- Kauppinen, A.-M. 1987: Etelä-Savon puolustusvarustukset historiallisella ajalla. - Etelä-Savon seutukaavaliitto, julkaisu 137:1987.
- Kuosmanen, M. & Rissanen, K. (toim.) 1975: Linnat ja linnoitukset. - Museovirasto, rakennushistorian osasto 1/1975.
- Paasonen, J. 1889: Muinaisjäännöksiä ja -muistoja Mikkelin kihlakunnassa. - SMYA X.
- Pinomaa, L. 1983: Ristiina 1649-1808. - Ristiina 1649-1949, Pitäjän ja seurakunnan 300-vuotiset vaiheet, s. 1-142.
- Poutiainen, H. 1990: Ristiina Brahelinna, arkeologisen kohteen tarkastus. - Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto.
- Wirilander, H. 1989: Ristiinan historia I. Pieksämäki 1989.

BRAHELINNASTA MITATUT TIILET

Paksuus (cm)	Leveys (cm)	Pituus (mm)	Kpl
6.5	10.0	26.0	1
6.0	11.5	26.0	1
7.5	12.0	26.0	1
7.0	11.0	27.0	1
7.5	11.0	27.0	1
6.5	11.5	27.0	1
6.5	12.0	27.0	3
7.5	12.0	27.0	1
7.0	12.0	27.0	2
6.5	11.5	27.5	2
7.0	11.5	27.5	3
7.0	12.0	27.5	1
7.0	12.5	27.5	1
7.0	12.0	28.0	1
8.0	12.0	28.0	1
6.0	13.0	28.0	1
6.5	12.0	29.0	2
7.0	12.5	29.0	1
7.5	12.5	29.0	1
7.0	13.0	29.0	1

LIITE 2

BRAHELINNASTA LÖYTYNEET RAUTANAULAT

Nro	Kanta (mm)	Paksuus (mm)	Pituus (mm)
1	17x20	7x7	105
	17x22	8x9	130
	16x21	7x7	120
2	14x19	9x10	142
	16x17	8x8	120
3	14x16	8x9	160
4	14x17	5x5	90
	14x14	5x6	-
	14x15	5x6	90
	14x15	5x6	90
	13x16	4x5	87
	12x13	5x5	90
	13x16	5x5	85
	13x15	5x5	-
5	12x12	4x5	75
	11x13	4x5	-
	11x12	4x4	58
	13x15	4x4	84
6	10x12	4x5	87
7	10x14	4x5	75
	12x15	4x4	-
	12x15	5x5	95
	12x13	4x4	95
8	13x13	4x6	83
	13x14	5x6	84
	13x15	5x5	-
	13x15	5x5	78
	11x12	5x6	84
	12x13	5x6	-
	14x14	4x5	90
	14x15	5x5	55
	9	11x12	4x5
11x12		5x5	-
14x15		--	85
9x14		4x4	90

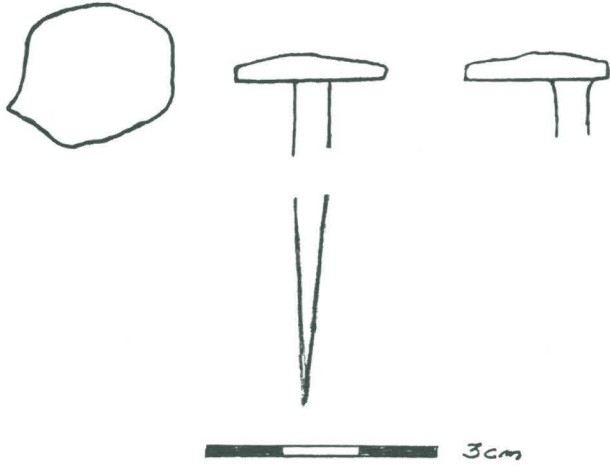
10	10x12	5x5	89
	9x12	5x5	88
	9x11	4x5	80
	9x11	4x4	-
11	16x18	8x9	122
12	20x22	8x8	122
13	16x16	7x7	-
	15x17	6x6	-
14	11x12	4x5	100
	10x10	4x5	-
	11x12	4x4	110
	10x10	4x5	-
15	13x17	6x7	110
16	14x17	4x8	-
	13x16	5x5	85
17	8x15	5x7	-
	8x16	5x7	57
18	8x9	4x4	25
	9x9	3x3	26
19	7x8	2x3	-
20	12x18	6x8	-
	14x20	6x8	-
21	14x19	4x6	60
	19x20	4x8	-
22	15x21	3x4	-

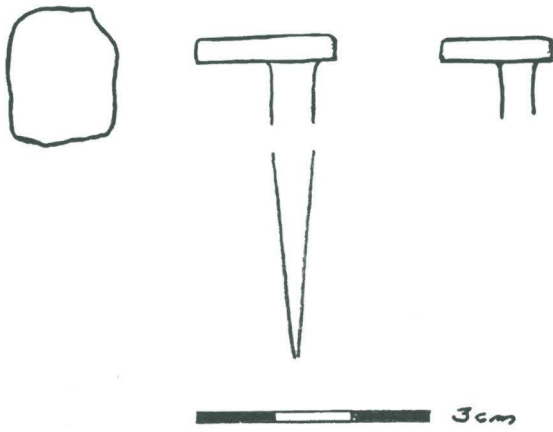
Numerointi viittaa liitteeseen liittyviin kuviin

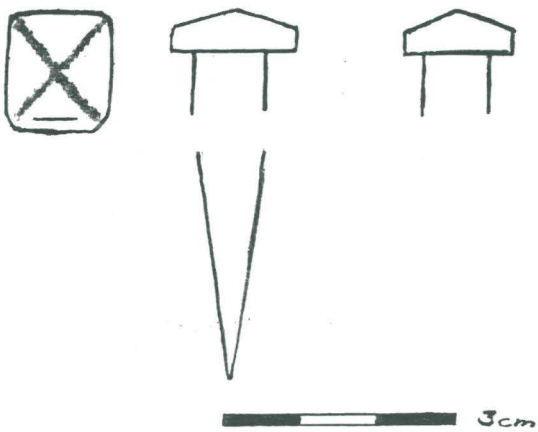
1.

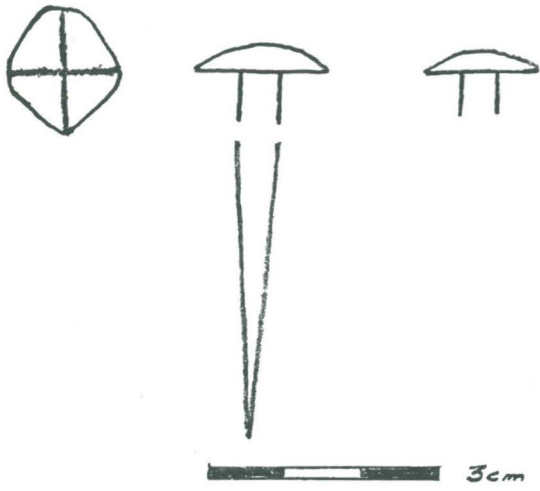
2.

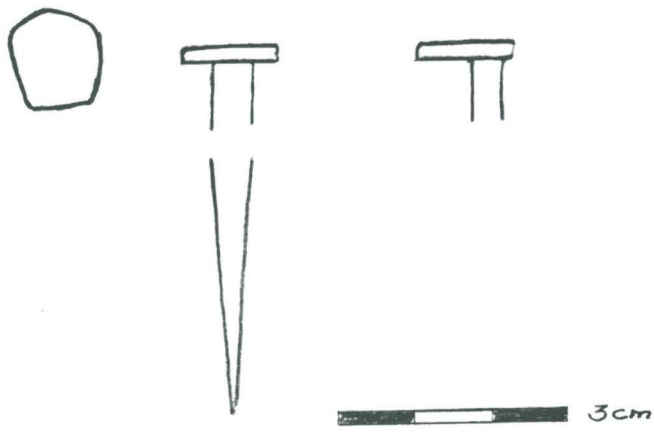
3.

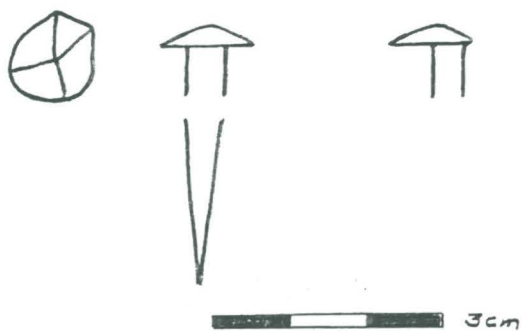
4.

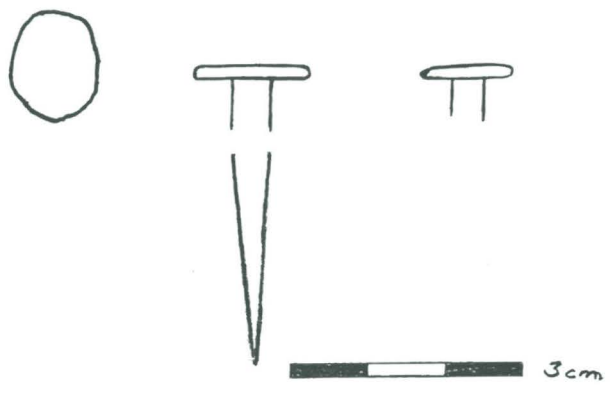
5.

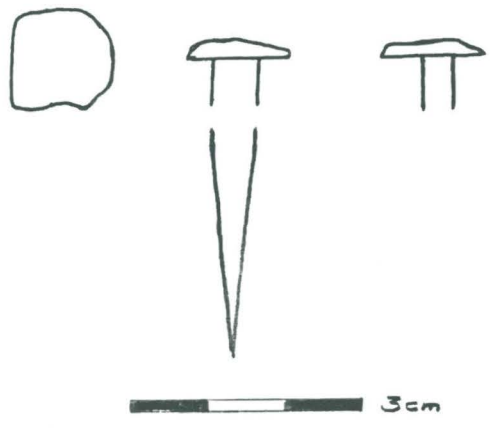
6.

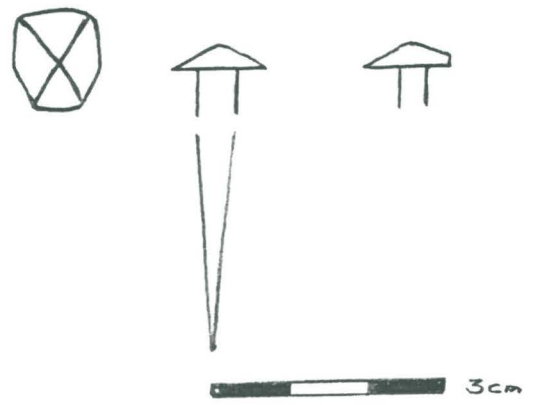
7.

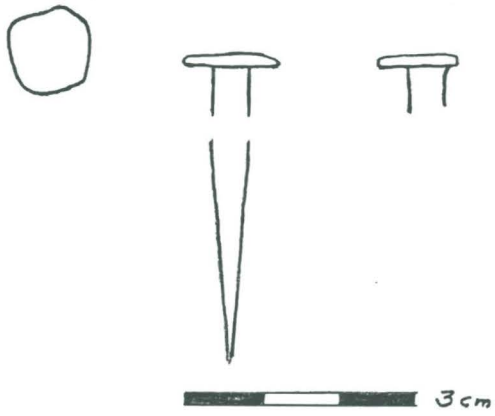
8.

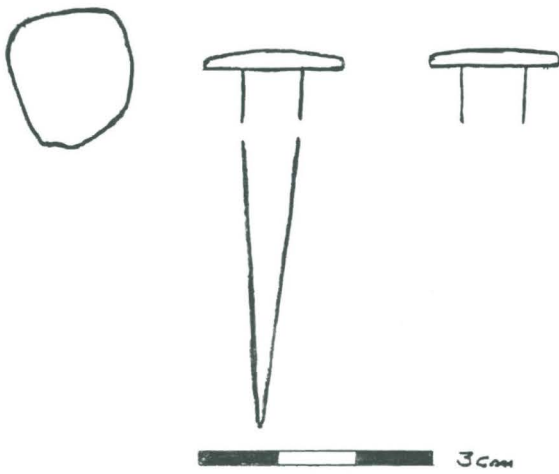
9.

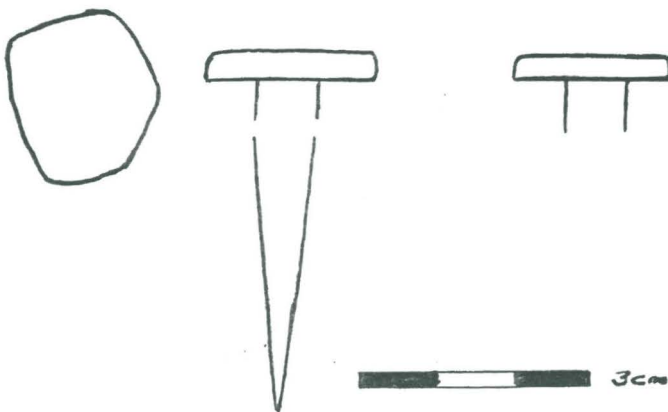
10.

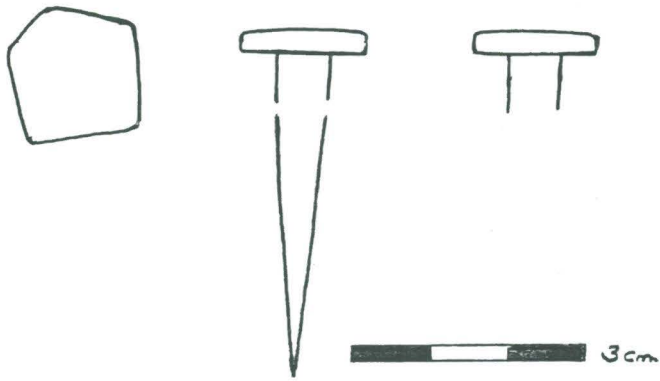
11.

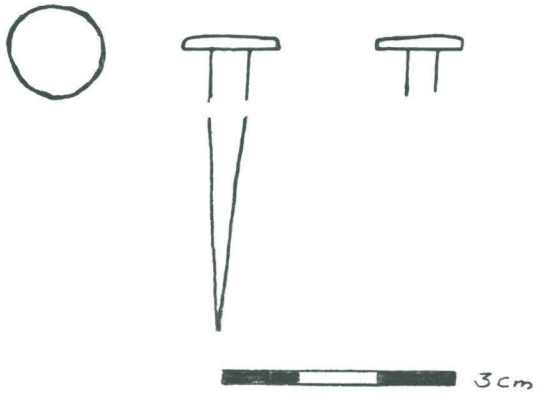
12.

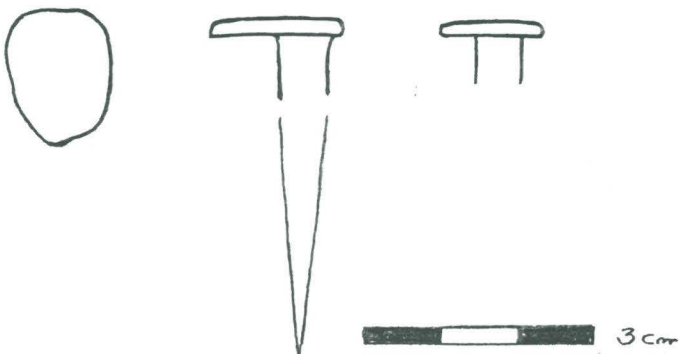
13.

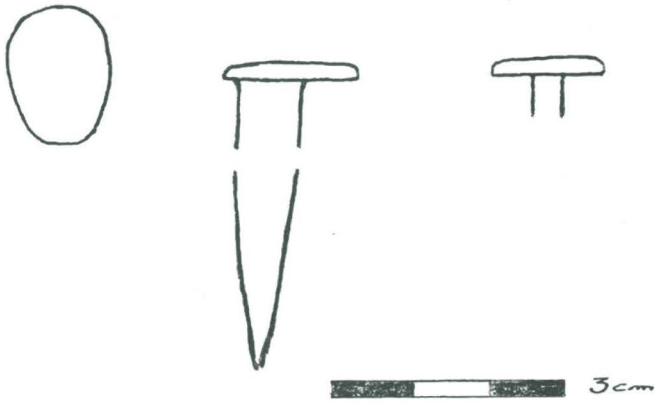
14.

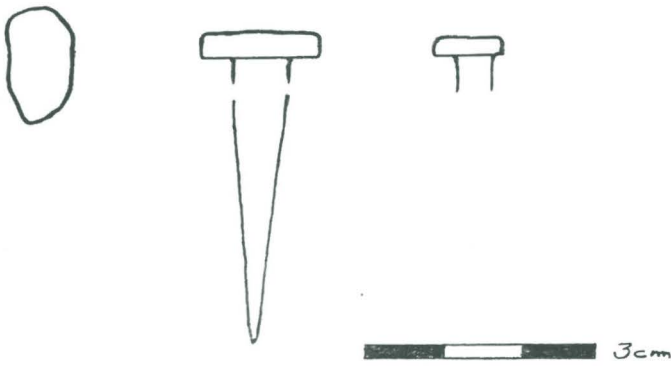
15.

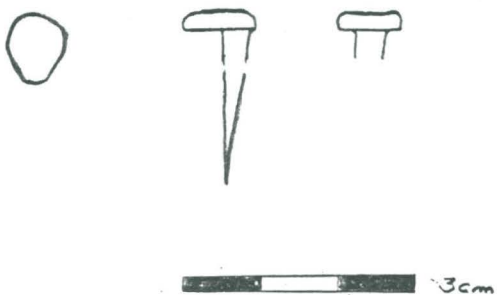
16.

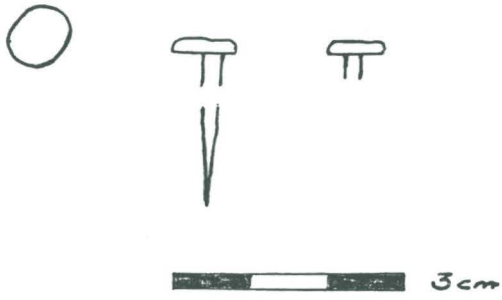
17.

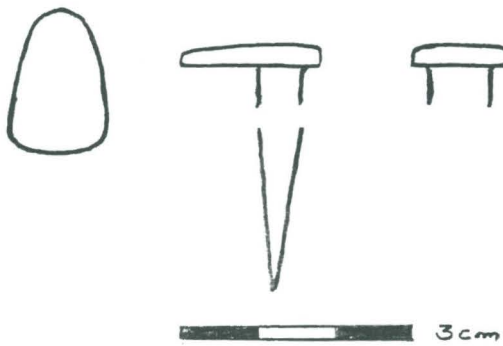
18.

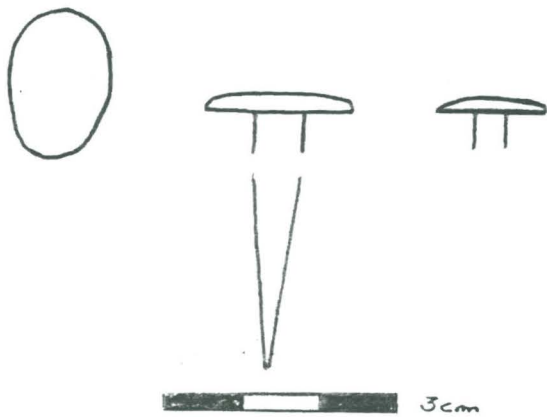
19.

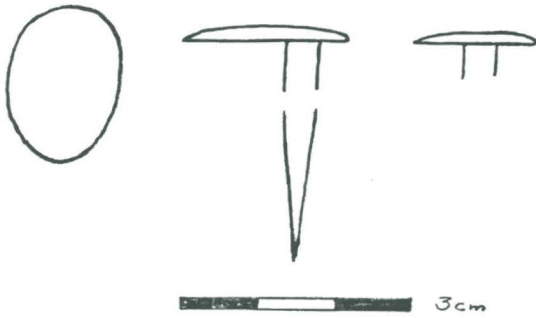
20.

21.

22.

NUMEROIMATTOMAT/POISTETUT LÖYDÖT

Krs	Laji	Ruutu	Mitat	Paino
T	Rautanaula	100/200	85	14
--	--	104/200		3
--	--	124/204		6
--	--	100/206	99	12
--	--	110/206		11
--	--	114/208	115	26
--	--	118/208	129	28
1	Rautanaula	100/200	90	12
--	--	106/200	49	6
--	--	112/200	58	5
--	--	114/200	85	10
--	--	114/200	58	6
--	--	114/200	59	2
--	--	116/200	76	6
--	--	116/200	80	5
--	--	116/200	93	8
--	--	120/200	85	7
--	--	120/200	27	1
--	--	122/200	97	14
--	--	122/200	90/	11
--	--	108/202	83	5
--	--	124/202	145	45
--	--	100/204		4
--	--	116/204	118	25
--	--	116/204		14
--	--	110/206	84	11
--	--	114/206	83	11
--	--	114/208	122	26
--	--	116/208		9
--	--	106/210	123	32
--	--	102/212		10
--	--	102/212	92	10
--	--	110/212		5
--	naulan katkelmia 3 kpl	112/212		25
--	Rautanaula	116/212		6
--	--	122/212	107	11
--	--	124/212	90	12
--	Ikkunaruudun paloja	116/200		6
--	--	120/200		17
--	--	122/200		49
--	--	124/200		14
--	--	122/202		99
--	--	124/202		9
--	--	100/204		6
--	--	122/204		8
--	--	124/204		64
--	--	112/206		1
--	--	122/206		29
--	--	118/208		4
--	--	122/208		1
--	--	108/210		2
--	--	110/212		13
--	Metalliesin, katk.	108/202		5
--	Palanut savi	120/206		54
--	--	110/212		14
--	Nahkaesineen pala 100/208		1	
2	Rautanaula	112/200	15	1
--	--	110/204	58	6
--	--	112/204	78	10
--	--	112/204	57	7
--	--	112/204	52	9
--	--	116/204	80	11
--	--	102/206	87	9
--	--	104/206	142	40
--	--	116/206	25	1
--	--	116/206		9
--	--	120/206	84	11
--	--	100/208	73	5

-''-	-''-	100/208		10
-''-	-''-	116/208	92	10
-''-	-''-	118/210		5
-''-	-''-	124/212	107	20
-''-	Ikkunaruudun paloja	120/206		13
-''-	-''-	116/210		2
-''-	-''-	120/210		4
-''-	Rautaesine	118/204		26
-''-	Tuntematon aine	108/206		57
3	Rautanaula	120/202	120	24
-''-	-''-	120/202	31	3
-''-	-''-	120/202	60	7
-''-	-''-	104/206	84	11
-''-	-''-	120/206	90	7
-''-	-''-	120/206		23
-''-	Ikkunaruudun paloja	118/200		28
-''-	-''-	118/204		4
-''-	-''-	120/204		31
-''-	-''-	108/206		3
4	Rautanaula	116/202	52	15
-''-	-''-	118/204		7
-''-	-''-	120/206	90	8
-''-	-''-	124/208	87	8
-''-	Ikkunaruudun paloja	116/202		14
-''-	-''-	124/208		13
-''-	Liitupiipun katkelma	118/208		
5	-''-	124/204		
-''-	Ikkunaruudun paloja	118/206		35
6	Punamultaa	116/204		14
-''-	Rautanaula	118/204	95	9

Ristina
Brahelinna
1991

<u>rahak. n:o</u>	<u>kaivausn:o</u>	<u>maa</u>	<u>hallitsija</u>	<u>rahap.</u>	<u>raha</u>	<u>aloitus</u>	<u>viite</u>	<u>alue</u>	<u>runtu</u>	<u>kerros</u>
92161: 1		Ruotsi	Kristina		kuusinainen	1634	SM 121		110/206	1
92161: 2		Ruotsi	Kristina		kuusinainen	1635	SM 123a		100/204	1
92161: 3		Suomi			1 penni	1865			104/202	1
92161: 4		Suomi			10 penniä	1900			104/208	turpeen alta
92161: 5		Suomi			5 markkaa	1946			104/208	turpeen alta
92161: 6		Suomi			5 markkaa	1950			112/208	turpeen alta
92161: 7		Suomi			1 markka	1952-62			116/208	turpeen alta
92161: 8		Suomi			10 markkaa	1953			120/206	2
92161: 9		Suomi			10 markkaa	1953			116/208	1
92161: 10		Suomi			10 markkaa	1956			116/210	2
92161: 11		Suomi			20 markkaa	1954			102/208	turpeen alta
92161: 12		Suomi			1 penni	1963			108/210	turpeen alta
92161: 13		Suomi			1 penni	1967			114/204	turpeen alta
92161: 14		Suomi			1 penni	1974			120/206	2
92161: 16		Suomi			5 markkaa	1949		ruutikellari		
92161: 17		Suomi			5 markkaa	1974		ruutikellari		
92161: 15		Suomi			10 penniä	1964			124/208	turpeen alta
92161: 18		Suomi			25 penniä	1942		kaivo		
92161: 19		Suomi			1 markka	1943-52		kaivo		
92161: 20		Suomi			1 markka	1952-62		kaivo		
92161: 21		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 22		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 23		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 24		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 25		Suomi			1 penni	1963		kaivo		

Ristiina
Brahelinna
1991

<u>rahak. n:o</u>	<u>kaivausn:o</u>	<u>maa</u>	<u>hallitsija</u>	<u>rahap.</u>	<u>raha</u>	<u>aloitus</u>	<u>viite</u>	<u>alus</u>	<u>ruutu</u>	<u>kerros</u>
92161: 26		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 27		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 28		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 29		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 30		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 31		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 32		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 33		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 34		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 35		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 36		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 37		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 38		Suomi			1 penni	1963		kaivo		
92161: 39		Suomi			1 penni	1964		kaivo		
92161: 40		Suomi			1 penni	1964		kaivo		
92161: 41		Suomi			1 penni	1967		kaivo		
92161: 42		Suomi			1 penni	1967		kaivo		
92161: 43		Suomi			1 penni	1967		kaivo		
92161: 44		Suomi			1 penni	1968		kaivo		
92161: 45		Suomi			1 penni	1969		kaivo		
92161: 46		Suomi			1 penni	1970		kaivo		
92161: 47		Suomi			1 penni	1971		kaivo		
92161: 48		Suomi			1 penni	1971		kaivo		
92161: 49		Suomi			1 penni	1972		kaivo		
92161: 50		Suomi			1 penni	1973		kaivo		

Ristiina
Brahelinna
1991

<u>rahak. n:o</u>	<u>kaivausn:o</u>	<u>maa</u>	<u>hallitsija</u>	<u>raha,</u>	<u>raha</u>	<u>aicitus</u>	<u>viite</u>	<u>alue</u>	<u>ruutu</u>	<u>kerros</u>
92161: 51		Suomi			1 penni	1973		kaivo		
92161: 52		Suomi			1 penni	1974		kaivo		
92161: 53		Suomi			1 penni	1974		kaivo		
92161: 54		Suomi			1 penni	1975		kaivo		
92161: 55		Suomi			1 penni	1976		kaivo		
92161: 56		Suomi			1 penni	1977		kaivo		
92161: 57		Suomi			5 penniä	1963		kaivo		
92161: 58		Suomi			5 penniä	1965		kaivo		
92161: 59		Suomi			5 penniä	1971		kaivo		
92161: 60		Suomi			5 penniä	1975		kaivo		
92161: 61		Suomi			5 penniä	1975		kaivo		
92161: 62		Suomi			5 penniä	1976		kaivo		
92161: 63		Suomi			5 penniä	1979		kaivo		
92161: 64		Suomi			5 penniä	1980		kaivo		
92161: 65		Suomi			10 penniä	1963		kaivo		
92161: 66		Suomi			10 penniä	1964		kaivo		
92161: 67		Suomi			10 penniä	1971		kaivo		
92161: 68		Suomi			10 penniä	1972		kaivo		
92161: 69		Suomi			10 penniä	1974		kaivo		
92161: 70		Suomi			10 penniä	1975		kaivo		
92161: 71		Suomi			10 penniä	1976		kaivo		
92161: 72		Suomi			10 penniä	1978		kaivo		
92161: 73		Suomi			10 penniä	1979		kaivo		
92161: 74		Suomi			10 penniä	1980		kaivo		
92161: 75		Suomi			10 penniä	1980		kaivo		

Ristiina
Brahelinna
1991

<u>rahak.n:o</u>	<u>kaivausn:o</u>	<u>maa</u>	<u>hallitsija</u>	<u>raha</u>	<u>aloitus</u>	<u>viite</u>	<u>alue</u>	<u>ruutu</u>	<u>kerros</u>
92161: 76		Suomi		10 penniä	1981		kaivo		
92161: 77		Suomi		10 penniä	1981		kaivo		
92161: 78		Suomi		10 penniä	1981		kaivo		
92161: 79		Suomi		10 penniä	1982		kaivo		
92161: 80		Suomi		10 penniä	1982		kaivo		
92161: 81		Suomi		20 penniä	1976		kaivo		
92161: 82		Suomi		20 penniä	1976		kaivo		
92161: 83		Suomi		20 penniä	1977		kaivo		
92161: 84		Suomi		20 penniä	1980		kaivo		
92161: 85		Suomi		20 penniä	1980		kaivo		
92161: 86		Suomi		20 penniä	1980		kaivo		
92161: 87		Suomi		20 penniä	1982		kaivo		
92161: 88		Suomi		50 penniä	1973		kaivo		
92161: 89		Suomi		50 penniä	1981		kaivo		
92161: 90		Suomi		1 markka	1979		kaivo		
92161: 91		Suomi		1 markka	1979		kaivo		
92161: 92		Suomi		1 markka	1980		kaivo		

RISTIINA BRAHELINNA

Diapositiiviluettelo; kuvat H. Poutiainen 1991

- 32702 Yleiskuva Brahelinnan harmaakivimuurien sisäpuolelta ennen kunnostuksen ja kaivauksen aloittamista. Luoteesta.
- 32703 Yleiskuva Brahelinnan harmaakivimuurien sisäpuolisen rakennuksen jäännöksistä kaivauksen loppuvaiheessa. Luoteesta.
- 32704 Yleiskuva kunnostetuista muureista ja esiinkaivetuista rakennuksen jäännöksistä. Lännestä.
- 32705 Sama kuin ed. Koillisesta.
- 32706 Sama kuin ed. Kaakosta.
- 32707 Sama kuin ed. Lounaasta.
- 32708 Rakennuksen pääsisäänkäynnin kiviportaat. Koillisesta.
- 32709 Kellariin johtava oviaukko ja portaat. Kaakosta.
- 32710 Kellarissa sijaitseva uuninperustus(7). Pohjoisesta.
- 32711 Kellarin koillisseinän tiililimitystä. Kaakosta.

Kuva- ja negatiiviluettelo; kuvat H. Poutiainen 1991

Kuva	Neg	Aihe
1	106633	Brahelinnan sortunutta muuria. Idästä.
2	106634	Brahelinnan rapistunutta muurinpäätä. Koillisesta.
3	106635	Yleiskuva Brahelinnan harmaakivimuurien sisäpuolelta ennen kunnostuksen ja kaivauksen aloittamista. Luoteesta.
4	106636	Kellariin johtava oviaukko ja portaat. Kaakosta.
5	106637	Yleiskuva Brahelinnan harmaakivimuurien sisäpuolisen rakennuksen jäännöksistä kaivauksen loppuvaiheessa. Kaakosta.
6	106638	Kellarin koillisseinän tiililimitystä. Lounaasta.
7	106639	Kellarin koillisseinän tiililimitystä. Luoteesta.

- 8 106640 Kellarin tiiliseinää ja harmaakiviseinää. Koillisesta.
- 9 106641 Kivirakennetta kellarissa. Taustalla tiililimitystä. Kaakosta.
- 10 106642 Kaivausaluetta puhdistetaan. Kuvassa Pekka Mutanen (vas.) ja työn joht. Arvo Lappi.
- 11 106643 Kaivausaluetta puhdistetaan. Kuvassa Pekka Mutanen (vas.) ja työn joht. Arvo Lappi.
- 12 106644 Kellarin säilyneet rakenteet esiin kaivettuina. Kaakosta.
- 13 106645 Sama kuin ed. Lounaasta.
- 14 106646 Yleiskuva kunnostetuista muureista ja esiin kaivetuista rakennuksen jäännöksistä.
- 15 106647 Kellarin rakenteita. Luoteesta.
- 16 106648 Kellariin johtavat portaat ja oviaukko. Koillisesta.
- 17 106649 Kellariin johtavat portaat ja oviaukko. Lounaasta.
- 18 106650 Kellarissa sijaitseva uuninperustus(?). Pohjoisesta.
- 19 106651 Kunnostettua harmaakivimuuria. Pohjoisesta.
- 20 106652 "Ruutikellarin" kunnostettua holvia. Lounaasta.

RISTIINA BRAHELINNA

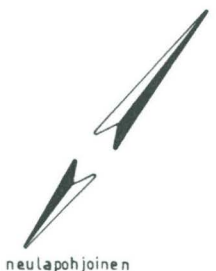
H. POUTIAINEN 1991

Pintavaaituskartta

2 m

KP 113.99 mpy lukema 104

Piirt, H Poutiainen

neulapohjoinen

	200	202	204	206	208	210	212
124	253	218	187	154	136	142	177
122	247	193	184	175	178	184	214
120	231	195	175	204	218	225	252
118	212	184	176	192	215	234	281
116	203	185	194	199	237	223	253
114	203	165	163	187	143	173	185
112	190	153	125	098	119	138	140
110	184	163	109	088	104	118	117
108	172	132	091	088	093	107	138
106	172	115	094	085	084	106	158
104	164	129	095	093	094	101	165
102	158	145	127	118	117	118	128
100	158	136	115	113	121	116	101

RISTIINA BRAHELINNA

H. POUTAINEN 1991

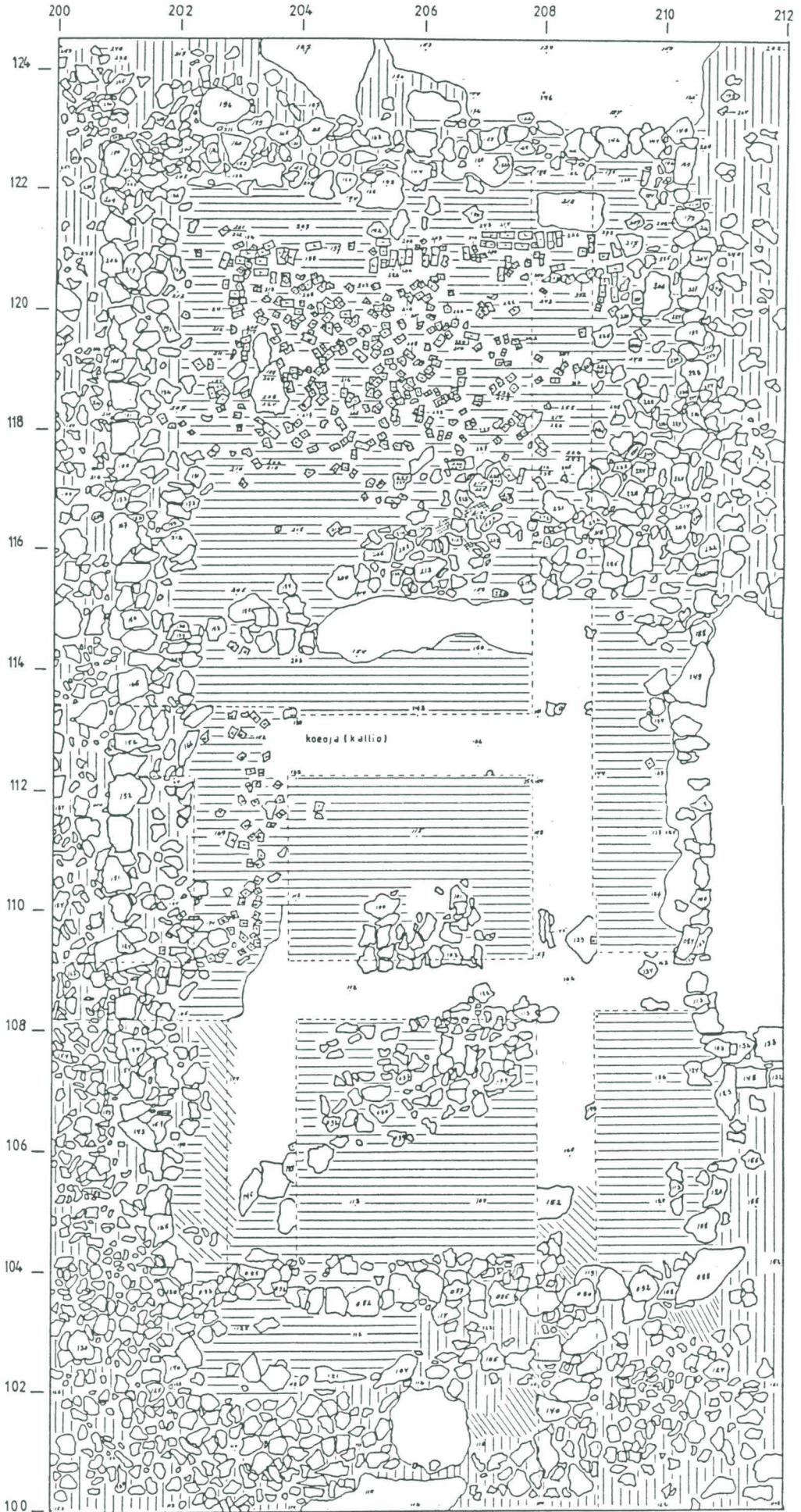
Tasokartta

— 1m

KP 113.99 m mpy lukema 104

Piirt. A Lappi

- humus
- savi
- hiekka
- tiilimurska
- tiili
- kivi, kallio

RISTIINA BRAHELINNA

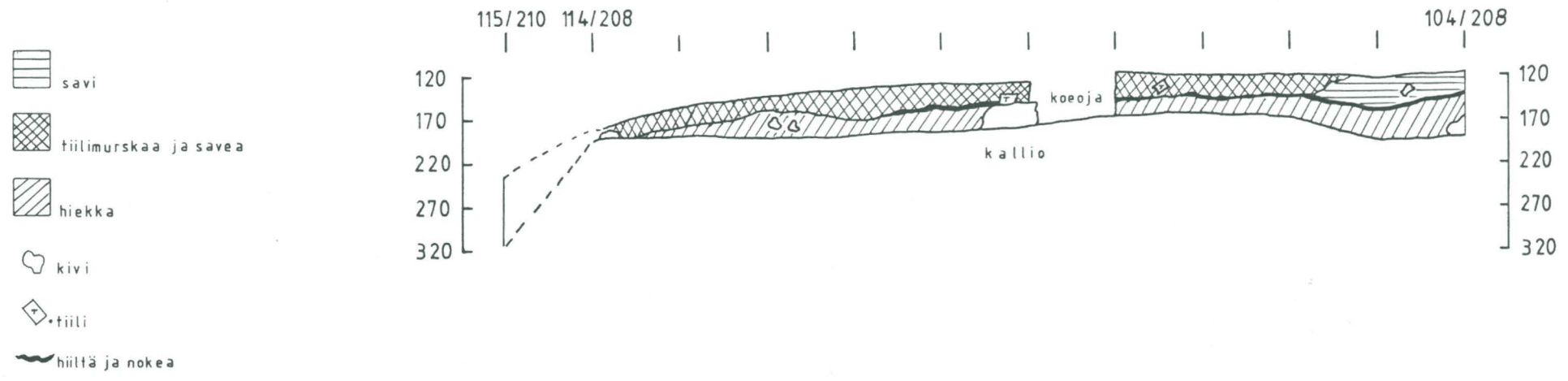
H Poutiainen 1991

Profiilikartta

1m

Kp 113.99 mpy lukema 104

Piirt. A Lappi

RISTIINA BRAHELINNA

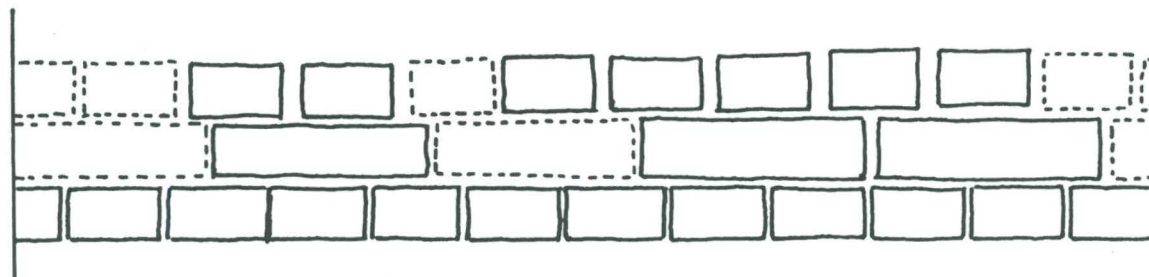
H POUTAINEN 1991

Yksityiskohtakartta

Kellarin pohjoisseinän tiililimitystä

Mk 1:10 0,5 m

Piirt. A Lappi

RISTIINA BRAHELINNA

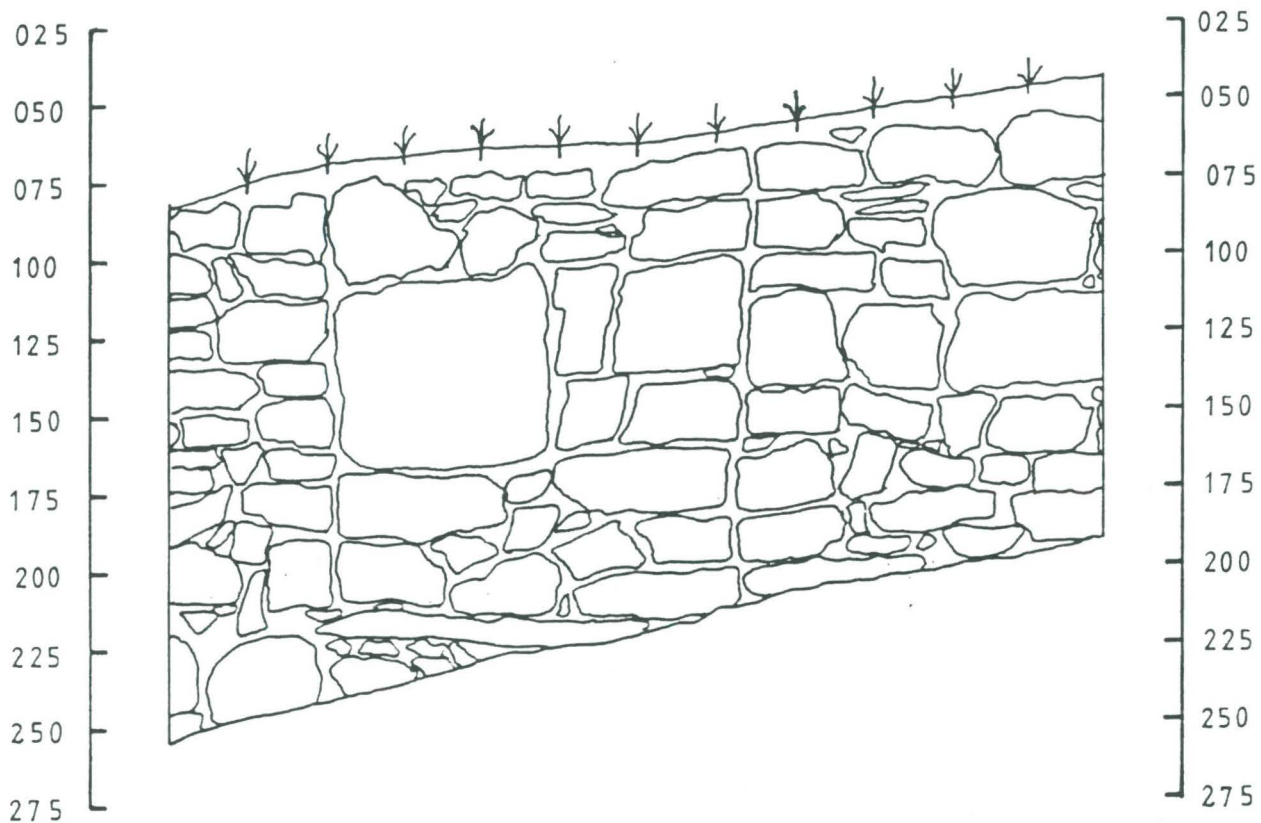
H POUTIAINEN 1991

Leikkauskartta pohjoismuurista

Mk 1:25 1m

KP 113.99 mpy lukema 104

Piirt. A Lappi

Pohjoismuuri ja kohta josta
leikkauskartta piirretty

Mk 1:200

neulapohjoinen